

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA PODNIKOVÉHO MANAŽMENTU**

Evidenčné číslo: 1407191899

GLOBÁLNA FINANČNÁ KRÍZA A JEJ VPLYV NA DRUŽSTVÁ

Bakalárska práca

2011

Adam Somora

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA PODNIKOVÉHO MANAŽMENTU**

**GLOBÁLNA FINANČNÁ KRÍZA A JEJ VPLYV NA
DRUŽSTVÁ**

Bakalárska práca

Študijný program: 6284 7 00 Ekonomika a manažment podniku

Študijný odbor: 6284 7 00 Ekonomika a manažment podniku

Školiace pracovisko: Katedra podnikovohospodárska

Školiteľ: Ing. Denisa Gajdová, PhD.

Bratislava 2011

Adam Somora

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Adam Somora
Študijný program: ekonomika a manažment podniku
(Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st.,
denná forma)
Študijný odbor: 3.3.16 Ekonomika a manažment podniku
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Globálna finančná kríza a jej vplyv na družstvá

Anotácia: Predmetom bakalárskej práce je analýza a vymedzenie postavenia družstevníctva na Slovensku a vo svete a vplyv globálnej finančnej krízy na ďalší vývoj a postavenie družstevných organizácií.

Vedúci: Ing. Denisa Gajdová, PhD.

Katedra: KP FPM – Katedra podnikovohospodárska FPM

Vedúci katedry: prof. Ing. Štefan Majtán, PhD.

Dátum zadania: 11.11.2009

Dátum schválenia: 15.10.2010

prof. Ing. Milan Buček, DrSc.
vedúci katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som predloženú bakalársku prácu vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Bratislave, 20.5.2011

.....
podpis autora práce

POĎAKOVANIE

Chcel by som poďakovať všetkým, ktorí mi akýmkoľvek spôsobom pomohli pri spracovaní tejto bakalárskej práce. Moje poďakovanie patrí najmä vedúcemu práce, **Ing. Gajdovej, PhD.**, za vedenie a za cenné pripomienky pri záverečnom spracovaní práce.

Osobitné poďakovanie patrí mojim rodičom a mojim najbližším, bez ich podpory a pomoci by som to určite nezvládol.

ABSTRAKT

Autor bakalárskej práce:	Adam Somora
Názov bakalárskej práce:	Globálna finančná kríza a jej vplyv na družstvá
Škola:	Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta:	Fakulta podnikového manažmentu
Katedra:	Katedra podnikovohospodárska
Vedúci bakalárskej práce:	Ing. Denisa Gajdová, PhD.
Miesto a rok:	Bratislava, 2011

Cieľom tejto záverečnej práce bolo analyzovať dopady finančnej a hospodárskej krízy na družstvá so zameraním na všeobecné postavenie družstiev vo svete a kroky, podľa ktorých postupovali pri vyrovnaní sa s krízou. Práca je rozdelená do 5 kapitol.

Prvá kapitola je venovaná teoretickému vymedzeniu pojmu globalizácia a jej hlavné sprevádzajúce trendy. Taktiež tu rozoberáme právne a pojmové vymedzenie družstiev na Slovensku a v EÚ.

V druhej kapitole charakterizujeme všeobecne cieľ bakalárskej práce, ktorým je charakteristika dopadu globálnej finančnej krízy na družstvá vo svete.

Tretia kapitola je zameraná na metodiku práce a metódy skúmania údajov a ich použitie v práci.

Štvrtá kapitola analyzuje finančnú krízu osobitne, družstvá pred krízou, družstvá počas krízy a následné opatrenia družstiev voči finančnej kríze.

V záverečnej kapitole analyzujeme a vyhodnocujeme celkový dopad a konečný výsledok analyzovaných údajov.

Kľúčové slová:

Globalizácia, Družstvo, Družstevné hnutie, Finančná kríza

ABSTRACT

Author of Bachelor:	Adam Somora
Title of Bachelor Theme:	Global economic crisis and its influence on cooperatives
University:	University of Economics in Bratislava
Faculty:	Fakulta business management
Department:	Department of business economics
Supervisor of Bachelor Theme:	Ing. Denisa Gajdová, PhD.
Place and year:	Bratislava, 2011

The aim of this thesis was to analyse the impact of the global financial and economic crisis on cooperatives, including focus on general common position of cooperatives in the world's economy and chosed steps to eliminate economic crisis.

Thesis is divided into 5 chapters:

First chapter is focusing on theoretical determination of globalization concept and its main following trends. Also we analyze legal and conceptual determiantion of cooperatives in Slovakia and in the world.

Second chapter characterize common goal of bachelor thesis, which is characteristics of impact of financial crisis into cooperatives in the world.

Third chapter is focused on methodology of the work and methods of data observation and its use in the work.

Forth chapter analyzes financial crisis, state of cooperatives befor crisis, during crisis and consequences after crises.

In the last chapter we analyze and evaluate total impact and final result analyzed dates.

Key words:

Globalization, Cooperative, Cooperative movement, Financial crisis

OBSAH

ÚVOD	9
1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ	10
1.1 GLOBALIZÁCIA	10
1.1.1 Definícia globalizácie	10
1.1.2 Efekty globalizácie	15
1.1.3 Globálna finančná kríza	16
1.2 DRUŽSTVO, ICH VÝVOJ, ŠTRUKTÚRA A POSTAVENIE	19
1.2.1 Vymedzenie družstva a jeho vývoj	19
1.2.2. Družstvo ako špecifický druh právnej formy podnikania v SR	23
1.2.4. Európske družstvo ako nová právna forma podnikania v členských štátoch EU (Societas cooperativa europaea)	25
2 CIEĽ PRÁCE	30
3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	31
3.1 CHARAKTERISTIKA OBJEKTU SKÚMANIA	31
3.2 PRACOVNÝ POSTUP	31
3.3 SPÔSOB ZÍSKAVANIA ÚDAJOV A ICH ZDROJE	32
4 VÝSLEDKY PRÁCE	33
4.1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY GLOBÁLNEJ FINANČNEJ KRÍZY A NÁZORY NA JEJ PRÍČINY	33
4.2 VŠEOBECNÉ POSTAVENIE DRUŽSTIEV VO SVETE A NA SLOVENSKU PRED KRÍZOU	36
4.3 VEĽKÁ HOSPODÁRSKA KRÍZA V 1938 A JEJ VPLYV NA DRUŽSTVÁ	40
4.3.1 Ekonomický vývoj družstiev v USA a Veľkej Británii počas veľkej hospodárskej krízy a druhej svetovej vojny	41
4.4 DRUŽSTVÁ A GLOBÁLNA FINANČNÁ KRÍZA	43
4.4.1 Dopady finančnej a hospodárskej krízy na Európske družstevné podniky v porovnaní so svetom	45
5 DISKUSIA	48
ZÁVER	49
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	

ÚVOD

Družstvá vo svetovom hospodárstve hrajú veľmi dôležitú úlohu tak ako v Európe, tak i na celom svete. USA sa stalo od druhej svetovej vojny krajinou s najväčšími koncentrovaným množstvom družstiev na svete hlavne v poľnohospodárskej a potravinárskej výrobe. Družstevné zväzy majú pre svetovú ekonomiku nesmierny význam v tvorení hodnôt nie vďaka rentabilite, ale vďaka udržaniu stability a výhod. V súčasnosti, počas nedávnej ekonomickej krízy, družstvá nevykazujú výrazné straty v naprotiv súkromných korporácií.

Globálna ekonomická kríza, ktorá je podľa niektorých odborníkov najhoršia od čias svetovej hospodárskej krízy v medzivojnovom období sa začala prejavovať na začiatku roku 2007. Kvôli silnému trendu globalizácie ovplyvnila finančné trhy na celom svete.

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať dopad finančnej a hospodárskej krízy na družstvá a ich následný význam vo svetovej ekonomike, a najmä ich prínos do spoločnosti

V prvej kapitole sme sa zamerali na vymedzenie pojmu globalizácie a jej vplyv na globálnu ekonomiku z teoretického hľadiska. Na začiatku kapitoly sme sa snažili priblížiť pojem globalizácia, jej vznik, ako aj jej hlavné sprevádzajúce trendy vplývajúce na globálne spoločstvo.

Súčasťou prvej kapitoly je aj okrajové vymedzenie globálnej finančnej krízy. Hlavnou časťou prevej kapitoly je charakteristika, vývoj a právne vymedzenie družstva na Slovensku a v Európe.

Druhá kapitola stručne definuje cieľ bakalárskej práce, a to všeobecný vplyv globálnej finančnej krízy na družstvá vo svete.

V tretej kapitole boli rozpracované metodika a metódy práce pri písaní bakalárskej práce, ktorá obsahuje základné pracovné postupy, metódy vyhodnotenia a spôsob získavania údajov so zdrojmi.

Obsahom štvrtej kapitoly je charakteristika vzniku svetovej finančnej krízy a jej postupnom rozšírení do celého sveta. Nasleduje hlavná časť s vymedzením postavenia družstiev vo svete a spôsobe svetového združenia. Vplyv finančnej a hospodárskej krízy na družstva je ukázaný na základe analógie s postavením družstiev počas veľkej hospodárskej krízy v USA v medzivojnovom období. Taktiež poukazujeme na obranné kroky družstiev smerom k nepriamej pomoci štátu a finálny dopad krízy na družstvá.

1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

1.1 Globalizácia

1.1.1 Definícia globalizácie

Globalizácia je abstraktný fenomén, zahrňujúci rôzne zmeny spoločnosti. Globalizácia chápaná Giddensom (2003), je komplexný súbor zahŕňajúci politické, technologické, kultúrne a ekonomické procesy. Ekonomické aspekty globalizácie môžeme vidieť v globálnych finančných systémoch, vo voľnom obchode a v efektívnejších a viac zodpovedných obchodných praktikách.

Vo vymedzení pojmu svetovej globalizácie avšak nie sú autori jednotní. Časť z nich tvrdí, že sa vyskytuje už od čias začiatku písania ľudských dejín, iní tvrdia, že vznikla na začiatku moderného kapitalizmu, industrializácie, s vývojom svetovej ekonomiky, či s revolúciou v transporte v polovici 20. storočia.

Podľa M. Šikulu (2008) môžeme chápať globalizáciu ako: „Globalizácia je mnohodimenzionálny proces v ktorom sa v celoplanetárnom rozsahu presadzujú tendencie k rastúcej vzájomnej závislosti politických, ekonomických, sociálnych, ekologických, technologických a bezpečnostných javov a procesov“.

Globalizáciu môžeme chápať ako nerovný proces, v dôsledku ktorého sa niektoré časti sveta relatívne približujú, zatiaľ čo iné sa relatívne oddiaľujú, a to všetko bez ohľadu na geografickú vzdialenosť. Tieto nové vzdialenosti sú určené rýchlosťou prenosu informácie a sú priamym dôsledkom úrovne zapojenia miest od systému globálnej ekonomiky. Vďaka týmto rozdielom môžu mať podobné procesy v rôznych častiach sveta veľmi rozdielne dôsledky (typickým príkladom je napr. zavádzanie voľného trhu).¹

Globalizácia je systém interakcie medzi svetovými krajinami za cieľom vývoja globálnej ekonomiky. Globalizácia odkazuje na integráciu medzi ekonomickými prostrediami, ekonomikami, medzinárodnými ekonomickými vzťahmi a spoločenstvami sveta hlavne vďaka zdokonaleniam v komunikácii, transporte a infraštruktúre.

Podľa niektorých autorov zaoberajúcich sa problematikou globalizácie existujú faktory, ktoré vplyvajú resp. sú súčasťou globalizácie, a to nasledovné²:

¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Globalizace>

² Ľubomír Michník a kol., Medzinárodný obchod 2, Bratislava : EU , 2008. 2. vyd. - 128 s. : tab.

A) Interdependencia (záujem, závislosť) je považovaná za rastúcu vzájomnú hospodársku závislosť medzi národnými ekonomikami a medzi jednotlivými trhmi

upevňovaná a rozširovaná rozvojom medzinárodnej deľby práce. Je jedným z prejavov či produktov internacionalizačnej tendencie presadzujúcej sa vo svetovom hospodárstve medzi štátmi a regiónmi. Dá sa hovoriť, že interdependencia vyplýva z existencie trhových otvorených ekonomík a medzinárodnej trhovej ekonomiky, keď už hovoríme o vzájomne závislom svete. Príčiny interdependencie sú viaceré. Medzi hlavné patria sledované: významná redukcia obchodných bariér medzi štátmi, či už internacionalizácia podnikania, alebo prehĺbenia závislosti medzi národnými finančnými trhmi a v neposlednom rade rozvoj medzinárodnej dopravy.

V dnešnom svete neustáleho rozvoja a z nich vyplývajúcich nevyhnutných vzťahov medzi vyspelými a rozvojovými štátmi vznikajú nerovnomernosti. Rozvojové krajiny sú viacej závislé rozvojové na vyspelých, rozvojové bez vyspelých neprežijú čo nazývame asymetrická interdependencia. Na určitom stupni závislosti je snaha regulovať túto závislosť a určitým spôsobom ju usmerniť.

B) Integrácia (spojenie, spájanie) má účinky na medzinárodný obchod a na ostatné medzinárodné ekonomické vzťahy. Ide hlavne o zjednocovanie prvkov do vyššieho celku a teda proces vzájomného prepájania, prispôsobovania a zbližovania jednotlivých národných ekonomík a ich ekonomických štruktúr. Proces prechádza prehlbovaním závislosti medzi celkami a postupnou transformáciou národných ekonomických štruktúr na novú ekonomickú štruktúru vznikajúceho regionálneho hospodárskeho komplexu.

Poznáme dva typy integrácie z hľadiska vplyvu akým pôsobia na globalizáciu: negatívnu a pozitívnu³:

a) Negatívna integrácie spočívajú v odbúravaní obchodných prekážok alebo protekčných bariér ako clá a kvóty. (ak nejde o import nespracovaných produktov a materiálov).

b) Pozitívna integrácie na druhej strane spočívajú vo vyrovnávaní a štandardizovaní medzinárodných ekonomických zákonov a politík (približovanie ekonomických štátnych systémov).

Ďalšie dva typy vyjadrujú sféru vplyvu:

- **Regionálna** medzinárodná ekonomická integrácia – vytvorenie spoločného ekonomického priestoru prostredníctvom integračných nástrojov v jednotlivých

³ 12. Prednáška- Národohospodárska politika, Martin Lábaj

oblastiach, nerušia sa vzájomné závislosti s tretími krajinami, inými regiónmi

- **Celosvetová**

Medzinárodná ekonomická integrácia je najvyššou formou internacionalizácie (zmedzinárodnenia) hospodárskeho života, čo znamená vytváranie spoločných transnacionálnych pravidiel rozvoja ekonomickej aktivity medzi skupinami štátov.

Medzinárodnú ekonomickú integráciu poznáme mikroekonomickú a makroekonomickú⁴:

- **Mikroekonomickou integráciou** sa vytvárajú a prehlbujú vzťahy medzi podnikmi z rôznych krajín.

Môže mať viaceré formy – dohody o spoločnom výskume, výmene informácií, o špecializácii a poskytnutí licencií, prieskumoch trhu, až po vytváranie spoločných medzinárodných podnikov.

- **Makroekonomická integrácia** je proces spájania národných trhov jednotlivých krajín (alebo koordinácia hospodárskych politík) a uskutočňuje sa formou medzinárodných zmlúv.

Formy zjednocovania národných ekonomík prechádzajú viacerými stupňami:

- a. Pásmo voľného obchodu** – spolupracujúce krajiny rušia vo vzájomnom obchode clá a kvantitatívne obmedzenia tovarov a služieb, voči nečlenským krajinám uplatňujú obmedzenia podľa svojich potrieb.
- b. Colná únia** – členské štáty rušia medzi sebou clá a obmedzenia obchodu ako v rámci pásma voľného obchodu, ale voči nečlenským krajinám uplatňujú spoločnú colnú politiku, jednotné colné tarify na dovoz tovarov a služieb.
- c. Spoločný trh** – charakterizuje voľný pohyb tovarov, kapitálu a pracovných síl.
- d. Hospodárska únia** – koordinácia hospodárskych politík.
- e. Menová únia** – cieľom je vytvoriť jednotnú menu a spoločnú centrálnu banku.

Formy tejto makroekonomickej integrácie na seba nadväzujú, a následná úplná ekonomická integrácia predpokladá v konečnom štádiu aj **politickú integráciu**. Najvýznamnejšie integračné združenia vznikli v západnej Európe. Prvým integračným zoskupením bola colná únia vytvorená 1948 z krajín Beneluxu. Následne vznikali

⁴ www.ekono.webzdarma.cz/hayek/medzinar_ekon_integracia.doc

Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO-spoločný trh uhlia a ocele, 1951), neskôr Európske hospodárske spoločenstvo (EHS, 1957), ktoré umožnilo voľný pohyb tovarov, služieb, pracovných síl a kapitálu medzi členmi a nakoniec Európske spoločenstvo atómovej energie (EUROATOM, 1958). Spojením ESUO, EHS a EUROATOM v roku 1967 vzniklo jednotné integračné zoskupenie pod názvom Európske spoločenstvo (ES), ktoré sa v nasledujúcich rokoch postupne rozširovalo o nové štáty. Vo februári 1992 v Maastrichte podpísali krajiny ES zmluvu o jednotnej mene, občianstve, spoločnej politike a premenovaní ES na Európsku úniu.

C) Transnacionalita vyjadruje prenášanie impulzov z jednej krajiny na druhú. Transnacionalita prináša veľké kvalitatívne zmeny do medzinárodného ekonomického priestoru. Dala vzniknúť novým a veľmi dôležitým subjektom – firmám (transnacionálne korporácie – TNK). Priniesla kvalitatívne nové vplyvy a závislosti medzi štátmi a ich ekonomikami na úrovni štátu – TNK, aj medzi firmami. Je bezprostredne spojená s jej nositeľmi – TNK. Transnacionálne procesy a vzťahy znamenajú niečo presahujúce, preklenujúce hranice „štátno-národného“.

D) Vedecko – Technický pokrok – zaznamenávame urýchľovanie vedecko-technického pokroku. Označuje sa za jeden zo základných faktorov svetového vývoja. Týkajú sa hlavne výroby a telekomunikácií, ktorá je hybnou silou hospodárskeho rozvoja a jeho internacionalizácie. Má všestranné a dokázateľné vplyvy, najmä v komunikačnom a informačnom prepojení medzinárodných trhov a urýchľovaní operácii na nich. Podobný vplyv má tak isto aj na fungovanie medzinárodných finančných trhov a bankovníctva a diverzifikácie výroby.

Poskytuje množstvo informácií pre rozhodovanie a teda šetrí ekonomickým časom.

E) Adaptácia sa vysvetľuje ako potreba prispôsobenia. Ekonomiky a firmy ktoré sa nedokážu včas, aktívne a úspešne prispôsobovať sú odsúdené na zaostávanie, k strate trhov a schopnosti transformácie.

Štrukturálno-adaptačné procesy sú jedným zo základných, najdôležitejších faktorov vývoja svetového hospodárstva. Prebiehajú neustále a hlbinné, a majú cieľavedomý charakter. Súčinnosť štátov je nevyhnutná za účelom predchádzania alebo odstraňovania porúch, nerovnováh a kríz vo svetovom hospodárstve. Medzinárodná súčinnosť je významná aj v oblasti mierového využívania jadrovej energie, pri nešírení atómových, chemických a

biologických zbraní, v boji proti nelegálnemu obchodu a medzinárodnej kriminalite, pri ochrane prírody a ľudských práv, pri pandémiách. Medzinárodná spolupráca a súčinnosť sa realizuje prostredníctvom bilaterálnych a multilaterálnych rokovaní, konferencií, dohôd a konvencií.

F) Globálne problémy zahrňujú problémy, týkajúce sa celého sveta, ktoré viacerí autori delia všeobecne medzi 3 základné skupiny globálnych problémov⁵:

1. intersociálne globálne problémy - závisia na pôsobení rôznych spoločensko-ekonomických systémov a vyplývajú z rôznorodosti jednotlivých národných hospodárstiev. Hlavný globálny problém v tejto sfére je problém bohatstva a biedy, ktorý tvorí sociálnu 'rozbušku' a s ním súvisiace, čoraz väčšie napätie resp. ďalšie problémy svetového merítka, ako je hrozba svetovej vojny.

Bývalé koloniálne krajiny, ktoré boli závislé na koloniálnych veľmociach, nemali po osamostatnení vnútorné rozvojové zdroje. Vzhľadom na ich hospodársku závislosť sa po osamostatnení tieto krajiny stali ekonomicky zaostalé rozvojové krajiny.

2. prírodno-sociálne globálne problémy – Tieto problémy súvisia s harmonizáciou vzťahu človeka s prírodou resp. spoločnosti a prírody a zahrňujú:

- problémy ako racionálne využívanie prírodných zdrojov – problém, ktoré je nutné riešiť globálne
- problém potravinových zdrojov a výživy sa javí s v 2och podobách. Vyspelé krajiny produkujú prebytok potravín a zaostalé krajiny majú nedostatok
- demografický problém – problém rastu množstva a zloženia obyvateľstva (populačný boom -chudobný juh), ktorý znásobuje iné globálne problémy
- narastá počet chudobných a naopak podiel bohatých sa znižuje
- bohatstvo a bieda
- ekologický problém – využitie svetového oceánu, problém využitia kozmického priestoru
- ekologický neokolonializmus – presun ekologicky náročných výrobných zariadení z vyspelých do rozvojových krajín

Opatrenia voči týmto problémom prijímajú vyspelé krajiny.

⁵ BALÁŽ, P., VRČEK, P.: Globalizácia a nová ekonomika. Bratislava: Sprint v.fra, 2002, s. 124-125

3. antropo-sociálne globálne problémy

Túto sféru zahŕňajú problémy všeludskej humanitárnej, kultúrnej povahy a teda problémy rozvoja a človeka samotného ako napríklad:

- odstraňovanie sociálnej nerovnosti
- problém ľudských dôsledkov vedecko-technického pokroku
- vzdelanie a zdravotná starostlivosť
- rozvoj dopravy, spojov aoznamovacích, komunikačných prostriedkov

Medzi problémami a spomínanými sférami existuje istá spojitosť a to v ekonomickom raste jednotlivých krajín. Neriešenie globálne siahajúcich problémov by mohlo ohroziť samotnú existenciu ľudstva.

1.1.2. Efekty globalizácie

Podľa viacerých ekonómov, existuje viacero globálnych javov, ktoré súvisia s globalizáciou a integráciou.

Identifikované zmeny spôsobené globalizáciou⁶:

1. Zlepšenie a zvýšenie medzinárodného obchodu- Dramatické zvýšenie predaja a kúpy produktov z krajín, ktoré sa integrujú.

2. Technologický progres- Kvôli konkurenčnej potrebe a byť konkurencieschopný globálne vlády zvýšili úroveň podpory nových technológií.

3. Zvyšovanie vplyvu nadnárodných spoločností- Spoločnosť vlastniaca dcérske spoločnosti v rôznych krajinách je nazývaná nadnárodná. Vedenie firmy je avšak väčšinou vždy v krajine pôvodu firmy.

Vzostup rastu nadnárodných spoločností nastal po 2. Svetovej vojne. Obrovské podniky postupne zakladali svoje dcérske spoločnosti hlavne v krajinách s lacnejšou pracovnou silou. Globalizácia jedna z hlavných príčin tohto vzostupu.

4. Moc zoskupená vo WTO, IMF a WB- Podľa expertov má ďalší vplyv na globalizáciu posilňovanie moci a vplyvu medzinárodných inštitúcií ako sú: Svetová obchodná organizácia (WTO), Medzinárodný menový fond (IMF) a Svetová banka (WB).

⁶ Ľubomír Michník a kol., Medzinárodný obchod 2, Bratislava : EU , 1994. 2. vyd. - 143 s. : tab.

5. Väčší presun ľudských zdrojov medzi krajinami- Globalizácia umožňuje krajinám čerpať pracovnú silu z krajín z lacnou pracovnou silou. (Napríklad krajiny z deficitom pracovnej sily ako Taiwan, Južná Kórea, Malajzia poskytujú pracovné miesta pre exportovanú pracovnú silu ako napr. z Filipín.

6. Väčší outsourcing podnikových prevádzok a procesov do iných štátov- Čína, India a Filipíny výrazne profitujú na tomto trende globálneho business outsourcingu. Medzinárodné podniky v USA a Európe využívajú lacnú pracovnú silu a vysoko kvalifikovaných pracovníkov, väčšinou v Indii a na Filipínach.

7. Občianske združenia- Dôležitým trendom v globalizácii je rast vplyvu a rozširovanie sféry globálnej spoločnosti. Civilné združenia sa väčšinou vzťahujú na mimovládne organizácie- inštitúcie v krajine, ktoré sú zakladané a vedené obyvateľmi, ktoré sa nepodieľajú na vláde . V globalizácii sa tieto organizácie zaoberajú obhajovaním určitých globálnych sporov a káuz.

Najrozšírenejšie mimovládne organizácie podporujú práva žien alebo propagujú ochranu životného prostredia. Tieto organizácie nespádajú pod určité vládne politiky a teda zastupujú politiku, ktorá je prospešná pre spoločnosť ako celok.

Spoločne so silnejúcim vplyvom mimovládnych spoločností rastie rovnako vplyv nadnárodných spoločností. Ak bude tento vývoj pokračovať, globalizácia sa bude niesť v duchu realizácie úplného potenciálu týchto dvoch dôležitých globálnych hráčov.

(z výcucu MO)

1.1.3 Globálna finančná kríza

Vymedzenie pojmu finančnej krízy nie je v teórii ekonómie jednotné a ekonómovia vykladajú podstatu, pojem a príčiny finančnej resp. ekonomickej krízy nie jednoznačne.

Marxistická teória hovorí o kríze v kapitalistickom systéme, kde úspešne prevádzkujúce podniky vracajú menej peňazí svojim zamestnancom (v podobe miezd), ako je hodnota tovaru vyrobeného týmito pracovníkmi (tj. množstvo peňazí za ktorú sú produkty predávané). Tento zisk najprv ide na pokrytie počiatočných investícií resp. štartovacích nákladov do podnikania. Z dlhodobého hľadiska však, ak vezmeme do úvahy

kombinovanej ekonomickej aktivity trhu všetky úspešné prevádzkové podnikateľské činnosti, je zrejmé, že menej peňazí (v podobe miezd) sa vracia ku väčšine obyvateľstva (k pracovníkom), ako potrebujú na kúpu všetkých vyrábaných výrobkov. Navyše, expanzia podnikov v procese súperenia o podiel na trhoch vedie k dostatku tovaru a k všeobecnému poklesu ich cien. Z toho vyplýva, že prevláda tendencia klesajúcej miery zisku.⁷

Raskúska škola hovorí o kríze v trhovej ekonomike ako o výsledku trhových podmienok na peňažnom trhu, ktoré vytvorili centrálné banky, s nie 100% systémom rezerv a záloh, čo vedie k nízkej úrokovej sadzbe, rastu peňazí v obehu (pozri bankový multiplikátor⁸). Táto situácia vytvára ekonomický vzostup. Firmy veria, že niektoré projekty sú potrebné pre ekonomiku a že môžu byť ziskové a pod vplyvom tohto začínajú investovať v potenciálne neziskové projekty - „zlé investície“. Domácnosti v dôsledku nárastu cien prestávajú šoriť a začínajú utrácať viac svojich príjmov – nárast množstva úverov. Ekonomický „boom“, nemôže trvať večne a preto prichádza druhá fáza – krach, kríza. Úverovanie klesá, tak isto klesá hladina peňazí v obehu, ako výsledok ceny padajú dole, podnikatelia urýchlene predávajú „zlé investície“. Aj spotrebitelia, aj podniky sú v dlhoch. Začína sa optimalizácia výroby - prichádzajú prepúšťania.⁹

Goldsmith charakterizuje finančnú krízu ako „prudké, okamžité, ultracycklické zhoršenie všetkých alebo veľkej väčšiny finančných indikátorov - krátkodobej úrokovej sadzby, ceny aktív (akcie, nehnuteľnosti, pôda), insolventnosť firiem a úpadky finančných inštitúcií.“¹⁰ Bordo vysvetľuje finančnú krízu ako „zmenu v očakávaniach z dôvodu obavy z úpadku finančných inštitúcií, smerujúca ku konverzii reálnych a nelikvidných aktív do peňažnej formy.“ Mishkinov výklad finančnej krízy je nasledovný: „Finančná kríza je nelineárny rozvrat finančných trhov, zvyšujúci problém informačnej asymetrie v dôsledku výskytu nepriaznivého výberu a morálneho hazardu a prejavujúca sa poklesom alokačnej efektívnosti finančných trhov.“¹¹ Podľa Lisého (2005) predstavuje finančná kríza „situáciu na finančnom

⁷ <http://www.sotsium.ru/books/46/43/rothbard69.html>

⁸ Bankový multiplikátor (od lat. Multiplicare - násobiť, zväčšovať) - ekonomický faktor, ktorý ukazuje mieru rastu peňažnej zásoby na úkor bankových úverov a vkladov. Vypočíta sa ako pomer množstva peňazí v obehu a peňažnej bázy. Ako výsledok, celkové kreditno-depozitné operácie v bankovom sektore a teda celková suma vkladov a poskytnutých úverov môže mnohonásobne prevyšovať pôvodné množstvo peňazí v ekonomike. Toto číslo je ekvivalent k doplňujúcej peňažnej emisii do ekonomiky. Bankový multiplikátor ukazuje, aká veľká je táto emisia.

⁹ Людвиг Фон Мизес «Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории.», 1949 Из-во: «Социум», Мюррей Ротбард «История денежного обращения и банковского дела в США», 2002 из-во: «Социум»

¹⁰ GOLDSMITH, R.W.: Comment on Hyman P. Minsky's The Financial Instability Hypothesis: Capitalist Processes and the Behavior of the Economy, s. 42. In.: KINDLEBERGER, C.P.-LAFFARGUE, J.P.: *Financial Crises: Theory, History and Policy*. Cambridge University Press, Cambridge, 1982

¹¹ BRUNO, M., PLESKOVIC, B. *Annual World Bank Conference and development Economics* 1996. World Bank, Washington, 1996, s. 29

trhu, keď dochádza k zrúteniu cien aktív v dôsledku straty dôvery investorov k domácim aktívam, a preto sa snažia investovať do finančných aktív v zahraničí.“ Autor hovorí o finančnom trhu na ktorom dochádza k prasknutiu cenovej bubliny, avšak táto definícia hovorí len o kríze v rámci jednej krajiny alebo určitého regiónu a netýka sa dostatočne globalizácie finančných trhov.

Najobširnejšie vysvetlenie a definíciu uvádza český ekonóm J. Musílek a to nasledovne: „výrazné zhoršenie veľkej väčšiny finančných indikátorov, čo sa prejavuje nedostatočnou likviditou finančného systému, rozsiahlou insolventnosťou finančných inštitúcií, nárastom volatility výnosových mier finančných inštrumentov, výrazným poklesom hodnoty finančných a nefinančných aktív a podstatným znížením rozsahu alokácie úspor vo finančnom systéme.“¹²

Finančnú krízu sa v celkovom meradle skladá z viacerých čiastkových kríz a to nasledovných:

- úverová kríza
- kríza likvidity
- menová (devízová) kríza
- investičná kríza

Počas tvorby, rastu a prekupnutia finančnej krízy dochádza k vzájomným vplyvom medzi jednotlivými druhmi kríz a preto nie je jednoduchá a jasná deľba a rozlišovanie medzi nimi.

K zhoršeniu spomínaných druhov kríz a objasneniu celkovej finančnej krízy dochádza z rôznych príčin, ku ktorým patria:

- nadmerná úverová expanzia
- chybná makroekonomická politika
- nadmerná finančná liberalizácia
- finančná panika
- *spľasnutie cenovej bubliny*
- zlyhanie trhu
- nadmerný príliv zahraničného kapitálu

¹² LAWSON, C – ZIMKOVÁ, E.: Medzinárodná finančná kríza a jej potencionálny vplyv na slovenských podnikateľov. Publikované dňa 30.6.2008

- hospodárske cykly, štrukturálne problémy
- inštitucionálna nedokonalosť ekonomiky
- iné faktory

Medzi podstatné problémy súčasného globálneho finančného systému radíme cenové bubliny, z dôvodu vyvolávania finančnej nestability vo forme bankových kríz a menových kríz. Je potrebné sa zamerať na tento konkrétny problém v rámci skúmania ukazovateľov globálneho finančného systému.

1.2 Družstvá, ich vývoj, štruktúra a postavenie

1.2.1. Vymedzenie družstva a jeho vývoj

Družstvo predtým nazývané *spoločenstvo* je druh právnickej osoby, ktorá sa príliš nelíši od obchodnej spoločnosti. Avšak družstvá sa vyvinuli ako špecifické ekonomická štruktúry na rozdiel od obchodných spoločností. Boli generované takto: išlo o združovanie fyzických osôb malého a stredného stavu, nemožno ich subsumovať pod spoločnosti. Dnes je tu oddelenosť, ale relatívna. Odlišnosti od obchodných spoločností spočívajú v možnosti originálne získať členstvo bez zmeny zakladateľskej zmluvy a rovnosti hlasov spoločníkov pri hlasovaní napr. o zmene stanov o variabilnom základnom kapitále (vlastné imanie).

„Družstvo je spoločenstvom neuzavretého počtu osôb, založeného za účelom podnikania alebo zabezpečovania hospodárskych, sociálnych alebo iných potrieb svojich členov.“¹³ Členmi družstva sa môžu stať tak fyzické osoby ako aj právnické. Na založenie takéhoto spoločenstva je podľa zákona potrebných buď 5 fyzických osôb, alebo dve právnické osoby.

Družstvo môžeme taktiež charakterizovať pomocou kooperácie medzi malými a strednými podnikmi. Existuje tu silná spätosť družstva a kooperácie vo význame, kde „cieľom je zvýšiť výkon a konkurencieschopnosť participujúcich podnikov resp. členov. Pre koncentráciu sú charakteristické rôzne druhy obmedzení zúčastnených podnikov, charakteristickou črtou je podriadenosť podnikov jednému lídrovi,“¹⁴ kde „koncentrácia predstavuje spôsob združovania podnikov prostredníctvom vzťahovej závislosti založenej na kapitálovej účasti

¹³ Majtán, Š. a kolektív.: Podnikové hospodárstvo. Bratislava: Sprint v.fra, 2007, str. 85, ISBN 978-80-89085-79-8

¹⁴ Jakubec, V.: Význam kooperácie v podmienkach jednotného európskeho trhu. In Integrácia do EU a jej dôsledky III., EKONÓM, Bratislava 2007. ISBN 80-225-2308-9, s. 45

(podielníctve).“¹⁵

Na základe zahraničnej a domácej odbornej literatúry kooperáciu charakterizujeme následovne: „Kooperácia je partnerstvo medzi dvoma nezávislými podnikmi alebo partnermi, ktorí kombinujú svoje úsilie a zdroje v hodnototvornom procese za účelom dosiahnutia určitého cieľa, pričom motivácia kooperácie zúčastnených partnerov môže byť odlišná.“¹⁶

Bez určenia spoločných cieľov chýba účastníkom existenčný základ pre kooperáciu. V nej takmer vždy zastúpené nielen ciele spoločné, ale aj ciele konkurenčné, ktorých rovnováha podmieňuje dlhodobú stabilitu kooperácie.

Prvé praktické pokusy s družstvami začali známi utopistickí socialisti R.Owen (1771-1858) a C. Fourier (1772-1837), budovaním spoločných ekonomických komunít. Za najstaršie družstvo v Európe, ktoré vzniklo na základe reálnych, aj dnes vo svete všeobecne uznávaných družstevných zásad, považujeme **Rochdalské potravné družstvo** poctivých priekopníkov- 24. Októbra 1844 ho založilo 28 tkáčov tohto nevel'kého anglického mestečka.

Družstevníctvo na území dnešného Slovenska a Maďarska vzniklo v polovici XIX. storočia. Zo začiatku sa členmi družstiev stávali sociálne slabší a znevýhodnení občania, ktorí hľadali riešenie svojich sociálnych a hospodárskych problémov. Hlavná myšlienka, pre ktorú družstvá vznikli všeobecne a na uvedených územiach konkrétne, bola myšlienka svojpomoci. Cieľom bola snaha pomáhať každému členovi družstva, aby sa stal neviazaný od moci miestneho trhu. Významnejšie postavenie mali družstvá na vidieku, hlavne v oblasti poľnohospodárstva.¹⁷

Prvé družstvá vznikali na podnet smerom zospodu (na podnet remeselných a roľníckych pracovníkov), za účelom ochrany roľníkov alebo živnostníkov pred biedou a nedostatkom. Ich členovia, združovaní na demokratických zásadách, hľadali riešenie zo svojho znevýhodneného postu malovýrobcov v rozširujúcom sa trhovom hospodárstve. Družstevné organizácie by mali disponovať vlastným majetkom, vyrábať pre seba, vychovávať vlastné deti spoločne (Owen). Družstvo taktiež slúžilo ako ochrana pred silnejšími konkurentmi na trhu. Svojím liberálnym poslaním významne podporovali rast prosperity malých a stredných

¹⁵ Majtán, Š. a kol: Podnikové hospodárstvo, Sprint vfra, Bratislava 2007, str. 124

¹⁶ Jakubec, V.: Význam kooperácie v podmienkach jednotného európskeho trhu. In Integrácia do EU a jej dôsledky III., EKONÓM, Bratislava 2007. ISBN 80-225-2308-9, s. 46

¹⁷ Martuliak, Pavol: Stopäťdesiat rokov slovenského družstevníctva, Agroinštitút Nitra, 1995, s.11

hospodárstiev. Družstvá zároveň s hospodárskou a sociálnou funkciou plnili taktiež morálnu funkciu.

Postupne sa začali zakladať rôzne formy družstiev okrem roľníckych aj úverové resp. poľnohospodárske a peňažné, ktorých dôvodom bola aj tedajšia hospodárska kríza (1873). V tomto období takisto začína i centralizácia družstiev a s tým súvisiaca kontrola a koordinácia štátnych orgánov, ktorá osobitne zastrešovala potravné, čiže spotrebné družstvá a poľnohospodárske družstvá.¹⁸

V Uhorsku bolo postavenie družstiev čiastočne upravené v Obchodnom zákonníku, 1898 – Zákon o družstvách. Za ČSR sa nepodarilo sústrediť túto úpravu. Po roku 1945 sa konštituuje Ústredná rada družstiev. Vzniká viacero zákonov, podľa toho v akej oblasti družstvá majú pôsobiť:

- bytové
- poľnohospodárske – dominantné
- spotrebné
- výrobné
- iné

Od obdobia zakladania prvých družstiev v polovici predminulého storočia až do dnes majú veľkú ekonomickú váhu v krajinách s vyspelou trhovou ekonomikou hlavne roľnícke družstvá. Počas obdobia vývinu sa skutočné družstevníctvo vyvíjalo a vyvíja podľa niekoľkých spoločných nepísaných pravidiel, ktoré odlišujú družstvá od iných ekonomických a spoločenských objektov alebo podnikov. Tieto zásady možno zhrnúť do niekoľkých všeobecných skupín¹⁹:

1. Družstvo je spoločenstvom alebo združením členov za účelom hospodárskej činnosti v prospech svojich členov. Zisk nie je cieľom.
2. Členstvo v družstve je dobrovoľné, nikto nemôže byť verejne, ani skrytou formou donútený doň vstúpiť. Členom sa tiež nemôže stať nikto zo zákona. Členstvo v družstve je otvorené každému, kto uznáva jeho stanovy a je ochotný plniť záväzky, vyplývajúce z členstva. Stanovy spravidla určujú hlavne minimálny počet členov.

¹⁸ Martuliak, Pavol: Stopäťdesiat rokov slovenského družstevníctva, Agroinštitút Nitra, 1995, s.56

¹⁹ Martuliak, Pavol: Stopäťdesiat rokov slovenského družstevníctva, Agroinštitút Nitra, 1995, s.14

3. Člen družstva sa podieľa na družstevnom majetku svojím materiálnym vkladom, čím sa stáva ako podielnik jeho spoluvlastníkom. Súčasne sa stáva zákazníkom družstva, pretože od družstva nakupuje prostriedky, využíva jeho služby alebo mu predáva svoje produkty.
4. Člen družstva zostáva samostatným ekonomickým subjektom, formálne nezávislým na družstve. Ak z družstva vystupuje, alebo z iného dôvodu členstvo ukončil (napr. úmrtie), vracia sa mu (prípadne jeho dedičom) členský podiel.
5. Vklad vlastnej práce alebo osobná účasť v družstve nie je, u väčšiny typov družstiev, podmienkou.
6. Vzhľadom na svoj podiel na majetku družstva má člen – podľa stanov družstva – právo na jeho zúčtovanie.
7. Z titulu účasti člena na činnosti družstva (nákup, predaj, služby a pod.) vzniká mu nárok na získanie podielu z prebytku za príslušný rok, v prípade strát naopak povinnosť znášať na nich svoj príslušný podiel. Po uhradení všetkých nákladov a výdavkov i pridelení čiastky do rezervného fondu, sa čistý zisk môže rozdeliť medzi členov podľa ich účasti na činnosti družstva. Táto suma má stimulovať a motivovať aktivitu jeho členov.
8. Družstvo je riadené demokratickým spôsobom. Na valných zhromaždeniach, kde sa o zásadných otázkach hlasuje, sa uplatňuje zásada rovnosti členov pri rozhodovaní. Spravidla sa rešpektuje zásada jeden člen- jeden hlas. Popri kolektívnom rozhodovaní sa vnútrodružstevná demokracia presadzuje aj v postavení riadiacich orgánov družstva. Predstavenstvo, či iný riadiaci orgán, sa volí valným zhromaždením a má rozhodujúce slovo pri riadení družstva. Súčasťou demokratickej správy družstva je jeho dozorná rada, ktorá kontroluje dodržiavanie stanov a celkové hospodárenie družstva. Dozorné rady sa volia na valných zhromaždeniach a pôsobia na všetkých úrovniach družstiev.
9. Dôležitou zásadou je informovanosť členov o činnosti družstva. Každý člen má právo nahliadnuť do dokumentov o jeho hospodárení. Vedenie má povinnosť

najmenej raz do roka zoznamovať členov s výsledkami a činnosťou družstva.

10. Pri činnosti jednotlivých druhov družstiev a ich organizačných stupňoch zastávala dôležité miesto, a u niektorých družstiev je tomu tak aj dnes, starostlivosť o výchovu a vzdelávanie svojich členov, prípadne aj o rast ich odborných a morálnych kvalít.

Toto základné desatoro si družstvá, či každé typy družstiev upravujú do vlastných stanov a programu spravidla podľa svojich podmienok alebo zamerania družstva.

1.2.2. Družstvo ako špecifický druh právnej formy podnikania v SR

Družstvo je právnická osoba, ktorá za svoje záväzky ručí celým svojím majetkom, členovia neručia za záväzky družstva vôbec. Družstvo musí mať aspoň 5 členov, to neplatí, ak sú členmi družstva aspoň dve právnické osoby.²⁰

Družstvo ako obchodná spoločnosť vzniká zápisom do obchodného registra s uvedením svojich dohodnutých náležitostí a to sú osobitnou zmluvou – na rozdiel od kreovania obchodných spoločností, ktoré uzatvárajú spoločenskú zmluvu. V družstvách sa táto zmluva nerobí tými, ktorí chcú založiť družstvo, ale ustanovujúcou schôdzou, ktorú zvoláva zvolávateľ, ktorý musí pripraviť stanovy, ktoré sa po konseze ustanovujú v obchodnom registri.

Minimálnu hodnotu zapisovaného základného imania sumou 1250 EUR ustanovuje obchodný zákonník, pričom vklady jednotlivých členov udávajú vnútorné stanovy a to pred zápisom do Obchodného registra. Členstvo vzniká splatením stanoveného minimálneho vkladu (vstupný vklad) družstvom. Člen je povinný splatiť svoj vklad do troch rokov, ak stanovy neurčia inak. Stanovy môžu tiež určiť, že členovia sú povinní, ak to vyžaduje strata družstva, splatiť nesplatenú časť členského vkladu ešte pred dobou jej splatnosti.²¹

Rozdelenie zisku

Zisk v družstve podlieha dani z príjmu právnických osôb. Zo zisku po zdanení je družstvo povinné tvoriť nedeliteľný fond už pri založení vo výške najmenej 10%

²⁰ Majdúchová, H. – Neumanová, A.: Podnika a podnikanie. Bratislava; Sprint vbra, 2004, str. 191, ISBN 80-89085-33-4

²¹ Zákon č. 513/1991 Z. z. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, § 223

zapisovaného základného imania. Každý rok sa fond plní hodnotou najmenej vo výške 10% z čistého zisku dovtedy, kým hodnota čiatok vo fonde netvorí polovicu základného imania (stanovy môžu určiť aj vyššiu výšku nedeliteľného fondu).

Družstvo môže použiť zvyšnú časť zisku podľa vlastných potrieb, ak stanovy neurčujú inak. Na základe výšky prebytku zisku sa určí podiel člena na zisku určenom na rozdelenie medzi členov pomerom výšky jeho splateného vkladu k splateným vkladom všetkých členov.

Zánik členstva a likvidácia

Členstvo zaniká písomnou dohodou, vylúčením, vystúpením alebo zánikom družstva a u fyzickej osoby je aj možnosť smrti. Pri zániku členstva má člen nárok na vyrovnací podiel. Určí sa pomerom splateného členského vkladu doterajšieho člena násobeného počtom ukončených rokov jeho členského vkladu k súhrnu splatených členských vkladov všetkých členov násobeného rokmi ich členstva.²²

Pre určenie vyrovnacieho podielu je rozhodný stav čistého obchodného podielu a neprihliada sa na prostriedky v nedeliteľnom fonde. Tiež sa neprihliada na vklady členov s členstvom kratším ako jeden rok.

Pri zrušení družstva likvidáciou majú členovia nárok na podiel na likvidačnom zostatku. Zrušenie družstva nastáva:²³

- uznesením členskej schôdze,
- vyhlásením konkurzu, alebo zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku,
- rozhodnutím súdu
- uplynutím doby, na ktorú bolo družstvo založené,
- dosiahnutím účelu, na ktoré bolo družstvo zriadené

Orgány družstva

Najvyšším orgánom družstva je schôdza členov družstva (ďalej len „členská schôdza“), ktorý rozhoduje o najzávažnejších otázkach činnosti družstva. Základným dokumentom upravujúcim podstatné otázky týkajúce sa družstva, jeho činnosti a postavenia členov upravujú stanovy. Členská schôdza sa schádza v lehotách určených stanovami, najmenej však raz za rok²⁴. Pri hlasovaní na členskej schôdzi platí princíp jeden hlas – jeden člen, pokiaľ

²² Majdúchová, H. – Neumanová, A.: Podnik a podnikanie, Bratislava, Sprint 2006, s. 72

²³ Kubíček, P. – Mamojka, M.: Obchodné spoločnosti. Bratislava: Manz, 1999, str. 148, ISBN 80-85719-25-8

²⁴ § 239 a nasl. zákona č. 513/1991 Zb. v platnom znení – Obchodný zákonník

stanovy družstva neurčujú inak.

Štatutárnym orgánom družstva je predstavenstvo, ktoré riadi činnosť družstva a rozhoduje o všetkých záležitostiach družstva, ktoré Obchodný zákonník alebo stanovy nevyhradili inému orgánu družstva²⁵, napr. členskej schôdzi. Predstavenstvo volí zo svojich členov predsedu družstva, prípadne podpredsedu, ak stanovy neurčujú, že ich voľba patrí do pôsobnosti členskej schôdze.

Kontrolným orgánom je kontrolná komisia do ktorej pôsobnosti patrí predovšetkým kontrola všetkej činnosti družstva a taktiež prerokovanie sťažností členov družstva. Komisia musí mať najmenej 3 členov a za výkon svojej činnosti zodpovedá len členskej schôdzi²⁶.

V družstvách, ktoré majú menej ako 50 členov, môžu vnútorné ustanovenia hovoriť o pôsobnosti predstavenstva a kontrolnej komisie, ktorú plní členská schôdza. Štatutárnym orgánom je predseda, prípadne ďalší člen poverený členskou schôdzou.

*Výhody a nevýhody družstiev:*²⁷

Výhody:

- Uspokojovanie a podpora záujmov členov
- Jednoduchý vznik a zánik družstva
- Zákom stanovená minimálna výška základného imania je pomene nízka
- Členovia neručia za záväzky družstva

Nevýhody:

- Povinnosť splatenia členského vkladu určeného stanovami
- Povinnosť tvoriť nedeliteľný fond už pri založení družstva
- Nedostatočné finančné zdroje, nakoľko vklady členov nie sú veľké

1.2.3. Európske družstvo ako nová právna forma podnikania v členských štátoch EU
(Societas cooperativa europaea)

V súvislosti s politikou vytvárania nadnárodných foriem podnikania boli prijaté **Nariadenia Rady (ES) č. 1435/2003** z dňa 22. júla 2003 **o stanovách európskeho družstva (SCE)**, ktoré nadobudlo účinnosť 18.08.2006. Následený zákon č. 91/2007 Z.z. upravuje

²⁵ § 243 ods. 1, 2 zákona č. 513/1991 Zb. v platnom znení – Obchodný zákonník

²⁶ § 244 ods. 1 zákona č. 513/1991 Zb. v platnom znení – Obchodný zákonník

²⁷ Fejfarová S., Satková B.: Finančný poradca podnikateľa 11/96, str. 72

stanovy postavenia európskeho družstva v Slovenskej republike a taktiež súvisiace s ich založením, riadením a kontrolou. Európske družstvo je právnická osoba, ktorá sa zapisuje v obchodnom registri. Na založení družstva na našom území sa môže za určitých stanovených podmienok stať aj právnická osoba nepodliehajúca riadeniu na našom území.²⁸

Pojmové znaky európskeho družstva

Pod pojmom európske družstvo rozumieme nadnárodnú európsku obdobu národnej právnej formy družstva. Ide o najmladšie právne zoskupenie, ktoré sa vzťahuje na pôsobnosť vrámci celej Európskej únie. Táto špeifická forma družstva sa zapisuje do obchodného registra v domáceho štátu (ktorý musí byť členským štátom EÚ) pričom sa zápis súčasne musí zverejniť v Úradnom vestníku Európskej únie. Európske družstvo (ďalej len SCE) je subjekt kapitálového charakteru, ktorý povinne vytvára základné imanie vo výške **30.000.- EUR**, ktoré je rozdelené na členské podiely. Zo zákona implicitne vyplýva, že tieto členské podiely budú zaradené do cenných papierov podobne ako akcie pri a. s., pričom cenné papiere budú zniet' na meno a budú mať istú menovitú hodnotu. Pokiaľ v stanovách SCE pri jeho založení nie je určené inak, člen SCE ručí iba do výšky členského vkladu, na ktorého splatenie sa zaviazal.

Základné imanie postupne počas fungovania je možné zvyšovať, ak sa členovia zaviazu na ďalší vklad, alebo prijatím nových členov. Znižovať sa základné imanie môže úplným alebo čiastočným splatením vyrovnacích podielov, avšak nie pod hodnotu min. ZI čo je 30.000.- EUR. Zmeny výšky základného imania si nevyžadujú zmenu stanov, ani zverejnenie SCE nemôže získavať svoje členské podiely, kupovať ich alebo prijímať ako zábezpeku, priamo, ani cez osobu konajúcu vo vlastnom mene, ale na účet SCE.²⁹

Predmet činnosti

Základná činnosť SCE spočíva rovnako ako všeobecné družstvo v uspokojovaní potrieb členov a v rozvoji ich ekonomických alebo sociálnych aktivít, najmä prostredníctvom uzatvárania zmlúv na dodávky tovarov alebo služieb alebo výkon prác, ktoré európske družstvo vykonáva alebo zabezpečuje.

Založenie SCE

Existuje viacero možností založenia družstva a to nasledovných³⁰:

²⁸ http://www.cpscoop.sk/cps_sk/view.php?cisloclanku=2007030006

²⁹ http://www.cpscoop.sk/cps_sk/view.php?cisloclanku=2007030006

- **splynutím** resp. **zlúčením** dvoch a viacerých družstiev, ktorých sídlo a ústredie riadenia sa nachádzajú na území Európskej únie, ak sa aspoň dve *riadia právom rôznych členských štátov*.
- **zmenou právnej formy družstva** založeného podľa národného práva niektorého členského štátu, ktoré má sídlo a ústredie riadenia na území EÚ, ak má takéto družstvo aspoň dva roky dcérsku spoločnosť, ktorá sa riadi právom iného členského štátu alebo ak národné družstvo malo aspoň dva roky aspoň organizačnú zložku v inom členskom štáte.
- **originárnym založením** aspoň 5 fyzickými osobami s bydliskom aspoň v dvoch rozličných členských štátoch

4. **originárnym založením** piatimi fyzickými osobami a spoločnosťami v zmysle článku 48 Zmluvy alebo inými právnickými osobami založenými podľa práva niektorého členského štátu, ktoré majú bydlisko na území alebo sa riadia právom aspoň dvoch rôznych členských štátov.

SCE nadobúda právnu subjektivitu dňom svojho zápisu v členskom štáte sídla do registra určeného týmto štátom.

Členstvo

Členom sa môže stať fyzická i právnická osoba. Vznik členstva v SCE spadá pod rozhodnutia riadiaceho alebo správneho orgánu. Pod členstvo tak isto spadajú investujúci členovia, od ktorých sa nečaká, že budú opotrebovať materiál, tovary alebo služby SCE.

Členstvo zaniká:

- vystúpením,
- vylúčením, ak člen vážne poruší svoje povinnosti alebo koná v rozpore so záujmami SCE,
- ak to umožňujú stanovy, prevodom všetkých členských podielov na iného člena alebo fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá nadobudla členstvo,
- zrušením v prípade člena, ktorý nie je fyzickou osobou,
- konkurzom,
- smrťou,

alebo iným spôsobom v závislosti od stanov alebo v právnych predpisoch, ktoré sa uplatňujú na družstvá podľa práva členského štátu sídla SCE.

³⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=n4x53vyDPw4>

Štruktúra SCE:

- Členská schôdza
- A) pri dualistickom modeli – 1. Dozorný orgán (kontrolná komisia prípadne členská schôdza), ktorá volí členov predstavenstva a kontroluje ho a jeho povinnosti. 2. Riadiaci orgán (predstavenstvo), ktorý plní funkciu štatutárneho orgánu a teda zastupuje SCE pred tretími osobami, súdmi a podieľa sa na riadení deného SCE.
- B) pri monistickom modeli - správny orgán (správna rada), ktorej členov volí členská schôdza a má minimálne troch členov. Rozhoduje o otázkach, ktoré nespádajú pod právomoc členskej schôdze. Tak isto jej spadá pod právomoc volenie výkonných riaditeľov resp. riaditeľa, ktorý sú štatutárnym orgánom SCE. Majú právo konať za SCE samostatne, pokiaľ stanovy neurčujú inak.

Účasť zamestnancov:

Účasť zamestnancov na riadení družstva je špecifický a neoddeliteľný orgán družstva stanovený na základe všeobecných družstevných pravidiel. V SCE existujú dva orgány pre združovanie zamestnancov:

- **Výbor zamestnancov** - je orgán, ktorý zastupuje zamestnancov a je zriadený na základe dohody o spôsobe a rozsahu účasti zamestnancov európskeho družstva za účelom informovania a prerokovania so zamestnancami európskeho družstva, zamestnancami dcérskych spoločností a zamestnancami organizačných zložiek vo vzťahu k predstavenstvu alebo správnej rade v ustanovenom rozsahu, a tam, kde je to ustanovené, aj na účasť na riadení v európskom družstve. Výbor zamestnancov je zložený zo zamestnancov európskeho družstva volených alebo vymenovaných zástupcami zamestnancov európskeho družstva, prípadne všetkými zamestnancami európskeho družstva. Funkčné obdobie členov výboru zamestnancov je päť rokov. Má vo vzťahu k orgánom spoločnosti oprávnenia na informovanie o určitých záležitostiach i na prerokovanie istých záležitostí.³¹
- **Osobitný vyjednávací orgán** je orgán ustanovený na účely vyjednávania s príslušnými orgánmi právnických osôb priamo zúčastnených na vzniku európskeho družstva o dohode o spôsobe a rozsahu účasti zamestnancov európskeho družstva. Zastupuje na rokovaní o účasti zamestnancov európskeho družstva zamestnancov zúčastnených právnických osôb, zamestnancov spoločností, ktoré sa majú stať dcérskymi spoločnosťami európskeho družstva, a zamestnancov organizačných

³¹ § 28 a nasl. zákona č. 91/2007 Zb.z. v platnom znení- Zbierka zákonov

zložiek družstva, ktoré sa majú stať organizačnými zložkami európskeho družstva.³²

Zrušenie a likvidácia SCE vzniká a postupuje podľa ustanovení Obchodného Zákonníka o zrušení a likvidácii družstva.

³² § 29 a nasl. zákona č. 91/2007 Zb.z. v platnom znení- Zbierka zákonov

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom bakalárskej práce je zanalyzovať postavenie družstiev vo svete, hlavne v USA, a ako ich globalizácia a globálna finančná kríza zasiahla a ovplyvnila, keďže predstavujú individuálne významné odvetvie z hľadiska podielu na HDP a sú nezanedbateľné a veľmi perspektívne do budúcnosti z hľadiska stability a štruktúry. Na dosiahnutie stanoveného cieľa boli stanovené čiastkové ciele, ktoré sú rozdelené do dvoch základných oblastí a to na teoretickú analýzu poznatkov o globalizácii, okrajovo o finančnej kríze, či už právnom vymedzení družstiev. Cieľ druhý predstavuje analýzu dopadu globálnej finančnej krízy na reálny sektor družstevníctva vo svete a Európe. Nasledovné čiastkové ciele a hypotézy:

Prvý čiastkový cieľ zahŕňa viacero podporných cieľov ako je teoretické chápanie globalizácie z rôznych prístupov, s definíciami rôznych výkladov a charakteristikami príčin a vplyvov globalizácie. Medzi podporné ciele radíme aj teoretické vymedzenie finančnej krízy a jej detailnejší rozbor v praxi vo výsledku práce. Posledný podporný cieľ sa týkal vymedzenia družstva, jej právnej formy na Slovensku a v Európskej únii.

V druhom čiastkovom ciele sa pokúsime ukázať, akými krokmi sa svetové družstevné zväzy vyrovnávali s finančnou krízou a ako môžeme predpokladať ich nasledujúci vývoj. V rámci tohto cieľa sa tiež pokúsime charakterizovať a zobraziť súčasný vznik globálnej finančnej krízy.

Globálna finančná a hospodárska kríza nemala veľký dopad na družstevníctvo ako také, kvôli svojim tradíciám a štruktúre. Avšak napriek tomu boli zavedené určité opatrenia na medzinárodných konferenciách týkajúce sa globálnej krízy.

Pre dosiahnutie cieľa práce bolo potrebné preštudovať materiály o stave družstevníctva počas veľkej hospodárskej depresie v 1938 a pred súčasnou krízou a počas krízy vo svete. Keďže družstevníctvo je poskytovateľ pracovných miest, ekonomických a sociálnych aktivít pre jej členov v rámci Európskej ekonomiky, ale aj ekonomiky celého sveta, a taktiež je v procese neustálej transformácie. Problematika udržateľného rozvoja družstevníctva bola pred krízou a počas krízy stále aktuálnou témou, o ktorej nebolo problematické vyhľadať množstvo materiálov.

Zdroje materiálov boli využité s poznatkami štúdia domácej i zahraničnej odbornej literatúry, avšak prevažne v elektronickej podobe a dotýkali sa väčšinou ročných správ družstevných zväzov, odborných ekonomických (družstevných) časopisov, štatistík družstevných asociácií a pod.

3 METODIKA PRÁCE A METODIKA SKÚMANIA

3.1 Charakteristika objektu skúmania

Objektom skúmania bakalárskej práce je, ako zasiahla finančná kríza družstvá zo všeobecného hľadiska vo svete a EÚ. Rovnako sú predmetom skúmania reakcie na krízu jednotlivých družstiev. Aké obranné kroky prijali a ako sa snažili čo najlepšie zmierniť dopady krízy. Zamerali sme sa najmä na Medzinárodný družstevný zväz, družstevníctvo v USA a v EÚ.

3.2 Pracovný postup

Jednou z metód, ktoré boli použité v bakalárskej práci je analýza, ktorá bola východisková pre znázornenie vplyvu krízy na družstvá. Touto metódou možno rozdeliť celok, pomocou myšlienkových postupov, na určité časti, vzťahy a súvislosti. Ďalšou použitou metódou bola metóda komparácie (zistenie či sú dva javy rovnaké), pomocou ktorej sme porovnávali jednotlivé vývoje ekonomík a družstiev na časovej osi.

Globalizácia je svetový trend a jav, ktorý sa týka celého sveta. Obsahová časť zahŕňa definovanie pojmu globalizácie, ako aj jej vznik, jednotlivé faktory a hlavné príčiny globalizácie. V nasledujúcej časti menej podrobne rozoberáme pojem globálnej finančnej krízy a jej súčasnú podobu vznikom v USA v kapitole výsledkov práce. V ďalšej časti je charakterizované družstvo ako pojem a subjekt, jeho vývoj a právne vymedzenie.

Súčasťou vymedzenia pojmu sú vymedzené všetky charakteristické znaky vznikajúce paralelne s vývojom družstiev. Taktiež časť právnej formy členíme na dve časti kde popisujeme vymedzenie družstva v SR a v druhej časti Európske družstvo- SCE a čím je každé z týchto vymedzenia špecifické. Základné právne normy, predmet činnosti, pojmové znaky, podmienky založenia a zrušenia resp. likvidácie a štruktúra danej právnej formy, teda družstvom, ktorým sa venujeme na záver teoretickej časti sú dôležité pre nadväzujúcu časť. Na úvod analytickej časti sa zameriavame na vznik globálnej finančnej krízy a jej rozšírenie a následne na súčasné všeobecné postavenie družstiev vo svete resp. pred a počas krízy. Následne charakterizujeme stav družstevníctva vo svete s prebiehajúcou globálnou finančnou pomocou momentálneho stavu v Medzinárodnom družstevnom zväze a tiež pomocou analógie stavu družstiev počas Veľkej hospodárskej krízy.

V dôsledku momentálneho postavenia toho, ktorého družstva na záver vyvodzujeme v diskusii a v závere dopad finančnej krízy na družstvá v Európe a vo svete.

3.3 Spôsob získavania údajov a ich zdroje

Bolo si potrebné zadovážiť pomerne veľké množstvo podkladov k danej problematike z viacerých zdrojov, a to hlavne:

- knižné publikácie zamerané na problematiku globalizácie a globálnej finančnej krízy,
- odborné časopisecké publikácie týždenníka COOP Produkt Slovensko, mesačník Ekonomické rozhľady a pod.,
- odborné novinové publikácie: Hospodárske noviny,
- internetové portály zaoberjúce sa trendom vplyvu globalizácie a globalnej finančnej krízy na družstvá,
- výročné správy Družstevnej únie SR a Medzinárodného družstevného zväzu,
- zborníky,
- komunikácia s kompetentnými osobami,
- rôzne slovenské a zahraničné štatistické databázy a iné.

Najmä tieto zdroje nám dopomáhali pri vypracovávaní bakalárskej práce. Boli nám poskytnuté potrebné informácie, ktoré sme použili pre danú tému.

4. VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Úvod do problematiky globálnej finančnej krízy a názory na jej príčiny

Dôvody ktoré sa spájajú s rôznymi krízami sú odlišné a líšia sa hlavne časom a miestom ich vzniku, vplyvu a sféry ujmy. Vznik, silu pôsobenia jednotlivých dôvodov vyvolávajúcich krízu ovplyvňuje tiež postupný vývoj finančných systémov a trhov.

Tak isto aj názory na súčasnú krízu sa líšia. Väčšina analytikov uvádza, že z dlhodobého hľadiska bola súčasná finančná kríza vyvolaná už polesom akciových trhov a prasknutím technologickej cenovej bubliny (bublina internetových akcií) a najmä následne po teroristických útokoch 11. septembra 2001, spôsobené nesprávnou politikou nízkych úrokových sadzieb- tj. pumpovaním lacných peňazí americká centrálna banka snažila podporiť rast ekonomiky – FED postupne znižoval úrokovú sadzbu z 6,5% v 2000 až na 1% v 2003.

Lacné peniaze stimulovali investorov k rizikovým investíciám. V bankách sa vďaka nízkym úrokovým sadzbám pri poskytovaní pôžičiek, podľa Keynesovského modelu, pristupovalo veľkoryso, čo mnohí využívali na kúpu nehnuteľností bez prehodnotenia svojich schopností likvidity v prípade zdražovania. Boom v stavebníctve paralelne sprevádzal aj rast nehnuteľností následkom čoho bol vznik cenovej bubliny na realitnom trhu (v r. 2005) – v niektorých prípadoch s rastom cien až o sto percent. V roku 2006 FED pod vplyvom zmeny finančnej politiky zvýšili úrokové sadzby späť na úroveň z roku 2001 na 5,25%.³³ Postupný vývoj úrokových sadzieb americkej centrálnej banky môžeme vidieť v tabuľke.

Tabuľka 1: Vývoj úrokových sadzieb FEDu

	Jan	Feb	Mar	Apr	Máj	Jún	Júl	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
2001	6,50	5,50	5,50	5,00	4,50	4,00	3,75	3,75	3,50	3,00	2,50	2,00
2002	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,25
2003	1,25	1,26	1,25	1,25	1,25	1,25	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
2004	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,25	1,25	1,50	1,75	2,00	2,00	2,25
2005	2,25	2,50	2,75	2,75	3,00	3,25	3,25	3,50	3,75	3,75	4,00	4,25
2006	4,50	4,50	4,75	4,75	5,00	5,25	5,25	5,25	5,25	5,25	5,25	5,25
2007	5,25	5,25	5,25	5,25	5,25	5,25	5,25	5,25	4,75	4,50	4,50	4,25
2008	3,00	2,25	2,25	2,25								

Zdroj: Federálny Rezervný Systém

Spomínané viaceré rapídne narastajúce cenové bubliny, ktoré sú základom finančnej krízy majú z teoretického hľadiska 5 príčin:

³³ http://www.profini.sk/index.cfm?Module=Activeweb&Page=WebPage&s=medzinarodna_financn_2

- Postupná deregulácia trhov a viera v efektívne trhy
- Sekuritizácia
- Globalizácia svetovej ekonomiky
- Nadmerná úverová expanzia, bublina na realitnom trhu, NINJA loans
- Zlyhanie ratingových agentúr

O súčasnej kríze, ktorá sa začala rozširovať do svojich globálnych veľkostí v lete 2007 bolo publikovaných a vykladaných už mnoho teoretických názorov, ktoré sa snažili o vysvetlenie jej vzniku a taktiež jej príčinách. Mnohé názory sa odlišujú a nieje možné usúdiť, že ktoré sú opodstatnené a pravdivé a ktoré nie. Avšak dajú sa tieto teoretické výklady od odborníkov rozdeliť do troch hlavných skupín:

a) Príčiny v tieňovom bankovníctve

Tento názor, ktorý vidí dôvody finančnej krízy v nedostatočnosti riadenia tieňového bankovníctva, je predstaviteľom Paul Krugman. Jeho názor spočíva v tom, že aj napriek dozoru nad bankovými inštitúciami, boli ponechané voľnosti investičným inštitúciami, ktoré sa vďaka tomu venovali vytváraniu nových, na thu viac ziskovejších i rizikovejších, finančných nástrojov.

b) Príčiny v rastúcej dlhovej situácii

Zástancovia tohto názoru ako sú John Bellamy Foster a Fred Madgoff ukladajú príčiny vrcholnej finančnej krízy na čoraz väčšiu monopolizáciu kapitálu rastúcu súčasne s úrovňou zadlžovania domácností. Okrem spomínaných príčin do tejto kategórie ešte radíme činnosť hypotekárnych firiem, ako Freddie Mac a Fannie Mae, ktoré podporili rast rizikové vydávanie požičiek na hypotéky a tiež rozšírenie cenných papierov po svete.

c) Alternatívne príčiny

Do tejto kategórie môžeme zaradiť príčiny ako morálny hazard a ľudská nenásytnosť. Mnohí odborníci najväčšie zlyhanie vidia v zlyhaní už spomínaných nezávislých ratingových agentúr, na ktoré sa prikladal veľký význam. Iní vidia príčiny v spojitosti krízy a behaviorálnych financií, čo spôsobilo dizinterpretáciu analýzy rizika súvisiace hlavne s psychologickými faktormi (davové konanie a iné).

Momentálna finančná kríza, ktorá sa začala odohrávať z roku 2007 a je podľa niektorých špecialistov udávaná, ako najhoršia od čias svetovej hospodárskej krízy v medzivojnovom období a zasiahla finančný trh prakticky na celom svete. Jej začiatky sú spojené hlavne s realitnou krízou v USA.

Začiatkom krízy pre viaceré finančné subjekty bolo oznámenie najväčšej francúzskej banky BNP Paribas, že viac nebude poskytovať peniaze na rizikové hypotéky z dôvodu nízkej likvidity. Investori začali predávať podiely na rizikových a akciových trhoch v Európe, Ázii a USA kde sa následne začali prepadať.

Vplyv eurokrízy sa začal ukazovať hlavne v prvom kvartáli 2008 kedy sa svetová ekonomika začala markantne spomaľovať.

15. september 2008 zvaný „Nový čierny pondelok“ zažila burza Wall Street najväčší pokles od teroristických útokov 11. septembra 2001. Americká vláda prehlásila, že nebude ochotná poskytovať pomoc veľkým finančným spoločnostiam verejnými peniazmi. Lehmann Brothers následne vyhlásila krach. Európska centrálna banka následne na to poskytla bankám 30 mld. Eur v krátkodobých pôžičkách.

V Európskej únii prijali opatrný krízový plán, kde banky museli udržiavať väčšie kapitálové rezervy, aby sa vyhli riziku nesolventnosti. Slovensko pristúpilo k viacerým členským štátom, Írsku, Nemecku, Rakúsku, Grécku, ktoré oznámili, že štát bude garantovať všetky vklady v bankách v plnej výške.

Vtedy bolo už viditeľné v EÚ, že kríza zasiahla reálne ekonomiky. Začalo sa uvažovať o stimulačnom pláne na prekonanie krízy.³⁴ Stimulačný plan vytvoril stimulačný balík, ktorý mal pomôcť naštartovaniu ekonomiky. Nastalo taktiež koordinované zníženie DPH na 15 %, čo je najnižšia povolená hodnota v EÚ. Nemecko bolo proti , pretože chcelo korigovať svoju ekonomiku samostatne v rámci domáceho rozpočtu.

Európska komisia neskôr zverejnila plán na obnovu ekonomiky, ktorý bol v hodnote 200 miliárd eur a členské krajiny sa na ňom mali podieľať 1,5 % HDP. EÚ zároveň odporučila trvalé zníženie DPH zo služieb náročných na ľudskú prácu ako aj urýchliť finančné prostriedky pri čerpaní pomoci z Európskeho sociálneho fondu. Svoj dôraz kladie na také investície, ktoré by rozumne mali smerovať najmä na vývoj čistých technológií.³⁵

³⁴ Dolinová, E.- Globálna finančná kríza a automobilový priemysel v SR, bakalárska práca, Bratislava 2010, s 35

³⁵ Dolinová, E.- Globálna finančná kríza a automobilový priemysel v SR, bakalárska práca, Bratislava 2010, s 36

4.2 Všeobecné postavenie družstiev vo svete a na Slovensku pred krízou

V dnešných podmienkach a hlavne po nedávnej svetovej finančnej kríze kedy zlyhali korporácie a ktorej následky stále trvajú, družstevníctvo, postavené a vybudované od základu na demokratických zásadách, môže byť dôležitým faktorom z hľadiska rozvoja poľnohospodárstva a ďalších hospodárskych odvetví. Príkladom môže byť dnešné poľnohospodárske družstevníctvo, v hospodársky najrozvinutejších krajinách s trhovou ekonomikou (pr. v Dánsku). Vyznačuje sa množstvom foriem a rozmanitosťou svojej činnosti. Prevládajú v ňom hlavne družstvá v odvetviach, ktoré nadväzujú na poľnohospodársku prvovýrobu. Družstvá roľníkov sa angažujú hlavne vo sfére nákupu a veľkoobchodu s poľnohospodárskymi výrobkami. Dôležitý podiel majú najmä v oblasti mliekárenstva, obilnárstva, zeleninárstva, ovocinárstva, ale niekde aj v chove jatočných zvierat a pod. Popredné postavenie zastávajú družstvá vo viacerých týchto štátoch aj pri zabezpečovaní predaja výrobných prostriedkov roľníkom, predovšetkým chemikálií, krmív, hnojív, a stavebného materiálu, rôzneho náradia a zariadenia. Zásobovacie družstvá v niektorých štátoch dodávajú na trh až polovicu týchto prostriedkov. Aj úverovanie roľníkov a ďalšie finančné služby v prospech poľnohospodárov a vidieka hlavne v Nemecku, Rakúsku a Holandsku zabezpečujú prevažne družstevné záložne a banky.³⁶

Poľnohospodárske družstvá v krajinách západu čoraz viac prenikajú do oblasti spracovania poľnohospodárskych surovín s cieľom ovládnuť celú výrobnú škálu. Družstvá zároveň v týchto krajinách ponúkajú roľníkom celý rad služieb. V poslednom čase vznikajú špeciálne družstvá, ktorých cieľom sú hlavne sociálne služby roľníkom, napr. zastupovanie v prípade nemoci, počas dovolenky a pod.

V krajinách západnej Európy, v USA a Kanade je takmer každý poľnohospodár členom minimálne jedného až viacerých družstiev. Avšak podľa štatistík posledných rokov, celkový počet členov roľníckeho typu klesá, čoho dôsledkom je pozitívna, stále viac trvalá koncentrácia poľnohospodárskych podnikov. Tak isto i počet družstiev sa znižuje ich zlučovaním do väčších a výkonnejších podnikov.

Pre podporu družstevníctva a zabráneniu jeho upadaniu a taktiež jeho zduržovaniu vznikol Medzinárodný družstevný zväz /MDZ/ už v roku 1895. Tento zväz je nezávislá,

³⁶ Jakubec, V.: Význam kooperácie v podmienkach jednotného európskeho trhu. In Integrácia do EU a jej dôsledky III., EKONÓM, Bratislava 2007. ISBN 80-225-2308-9, s. 46

neštátna asociácia, ktorá združuje a reprezentuje 230 družstiev na celom svete z 92 štátov a poskytuje im služby. Dokopy tieto družstvá predstavujú viac ako 800 miliónov ľudí- členov z celého sveta. Dozerá na družstevné hodnoty a princípy, vytvára možnosti pre ich osobitý ekonomický model podnikania založený na hodnotách, ktorý zároveň zaisťuje nástroje svojpomoci a vlastného vplyvu na ich rozvoj ako pre jednotlivcov tak aj pre spoločnosti. MDZ háji záujmy a úspechy družstiev, šíri najlepšie postupy a knowhow, posilňuje rozširovanie ich kapacity a celý čas monitoruje ich fungovanie a pokrok.³⁷

Demonštrovať dôležitosť družstiev a družstevných zoskupení môžeme v dnešnej svetovej ekonomike sa podarilo tomuto Medzinárodnému družstevnému zväzu (inak aj International Co-operative Alliance- ICA) spustením Global 300 projektu v roku 2007- zoznam 300 najväčších družstiev sveta. Dôvod tohto projektu bola všeobecná nezrejmosť a neviditeľnosť družstiev vo svetovej ekonomike, tak ako cieľom družstiev nieje rentabilnosť. Tento projekt má ozrejmiť a vyzdvihnúť povedomie verejnosti o družstách, ako neoddeliteľnú súčasť globálnej ekonomiky a ich veľký prínos, hlavne po globálnej kríze. Obsahuje tieto špecifické ciele:

- a) Zvýšiť povedomie o svetovej sieti družstiev a ich spoločenskom úsilí budovať demokraciu a mier.
- b) Podporovať formovanie a rast družstiev medzi jednotlivými podnikmi a inštitúciami v snahe dosiahnutia všeobecných sociálnych a ekonomických potrieb.
- c) Podnecovať vlády a regulačné orgány k tvorbe politík, zákonov a pravidiel podporujúce rozvoj družstevníctva.

300 družstiev uvedených v tomto projekte predstavujú spolu jednu z najväčších obchodných podnikov na svete. Toto zoskupenie vykazuje celkový príjem v hodnote takmer 1 bilióna USD. Ak by bolo toto zoskupenie štát, zaujali by 10. miesto vo veľkosti hrubého domáceho produktu na svete, hneď za Kanadou. USA je väčšinovým členom Medzinárodného družstevného zväzu s počtom členov 62 uvedených na zozname 300 (alebo s 20% podielom firiem na projekte Global 300. Za USA sa nachádza Francúzsko (s vysokou mierou subvencií podpory poľnohospodárskych podnikov vo svojej krajine), potom nasleduje Nemecko s 33 družstvami v Global 300 a Taliansko s 28 družstvami. Tieto štyri krajiny predstavujú viac ako 50% celkového družstevného podielu na ekonomickom raste na

³⁷ http://www.dusr.sk/dokumenty/Stanovy_MDZ_schvalene_v_Rime.pdf

svete. Japonsko akokoľvek predstavuje residenciu pre najväčšie a ekonomicky najmarkantnejšie rastúce zoskupenie družstiev na svete. Toto svetovo zastrešujúce družstvo ,Zen-Noh, národná federácia poľnohospodárskych a potravinárskych družstiev, vytvorilo len v roku 2008 príjem vo výške 53,8 miliárd USD. Zen-Noh sa považuje za najväčšieho producenta ryže vo svete. Najväčší zamestnávateľ s pomedzi národných družstiev je Švajčiarsko. Global 300 zoznam taktiež uvádza najväčšiu družstevnú banku vo Francúzsku a najväčšieho producenta potravín v Indii.

Ďalšie veľmi významné družstevné podniky zo svetového hľadiska, sa nachádzajú v USA: Columbus, Národný poisťný fond so 4. priečkou produkcie s 23,7 USD miliardovým obratom za rok. Ďalšie nasledujúce podniky sú: CHS Inc. (federálne poľnohospodárske družstvo, DFA, Lol a Wakefern Foods (potravinárska sieť družstiev).

Odkedy sú družstvá organizované s cieľom získania benefitu pre členov skôr, ako dosahovania ziskov pre investorov, vedúci pracovníci plánujú dlhodobejšie rozhodovanie pre vyvíjanie patričných operácií. Príčinou je cieľ dosiahnutia dlhodobého prežitia resp. rozvoja produkcie. Ukazuje to aj životnosť existencie družstiev už len zo zoznamu Global 300. Polovica družstiev z tohto zoznamu bolo založených už v roku 1940 (hneď po veľkej hospodárskej kríze), a 13% svetovo významných družstiev z Global 300 bolo založených už pred rokom 1900 (čo znamená, že majú už vyše 100 rokov).

Hlavné sektory pokrývajúce väčšina družstiev sú: finančné inštitúcie (poisťovníctvo, bankovníctvo, úverové únie), maloobchod/ veľkoobchod a najpočetnejšia skupina sa sústreďuje v poľnohospodárstve.

Jednou z najhlavnejších cieľov projektu Global 300 bolo demonštrovať dôležitosť postavenia družstiev vo svetovom hospodárstve. Projekt sa ukázal byť úspešným aj vzhľadom na ekonomickú globálnu krízu a dokázal, že družstvá majú perspektívu v budovaní stabilnejšej ekonomiky.

Vo vzťahu smerovania Slovenskej republiky k spolupráci s Európskymi spoločenstvami je dôležité pre rozvoj poľnohospodárskeho družstevníctva, či iného typu družstevníctva, vyvíjať úsilie pri projekte tzv. Európske družstvo.

Po prijatí Slovenskej republiky do Európskej únie v r. 2004, v období globalizácie, sa musia družstvá prispôbiť Jednotnému európskemu trhu. Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie získali naše družstvá na strane jednej predovšetkým nové možnosti vo forme

získavania finančných prostriedkov z fondov EÚ, ale na strane druhej budú mať aj výrobcovia a obchodníci sprísnené pravidlá v oblasti kvality poskytovaných služieb a ochrany spotrebiteľa. Pre poľnohospodárske družstvá platí Spoločná poľnohospodárska politika.³⁸

Spájanie slovenských družstiev s družstvami v zahraničí nastáva prijatím štandardu Európskej družstevnej spoločnosti. Avšak pri tejto integrácii nastáva problém vzhľadom na podkapitalizáciu našich podnikov, lebo nadnárodné družstevné podniky majú minimálne základné imanie 30 000 EUR. Európska družstevná spoločnosť môže byť v našich podmienkach vytvorená³⁹:

1. Nová družstevná spoločnosť – vytvorená min. piatimi fyzickými/dvomi právnickými osobami, pričom najmenej dve fyzické alebo právnické osoby musia byť z dvoch členských štátov Európskej únie
2. Fúziou dvoch alebo viacerých družstiev - pričom najmenej dve fyzické alebo právnické osoby musia byť z dvoch členských štátov Európskej únie
3. Prevodom existujúceho družstva – ktoré malo sídlo alebo pobočku v inom členskom štáte európskej únie najmenej dva roky.

Na Slovensku je 11,2 % obyvateľov členom družstva. V SR sú momentálne dominantné 4 typy družstevných podnikov: poľnohospodárske, výrobné, spotrebné a bytové. Tieto formy družstiev môžu aj naďalej existovať, ak sa budú snažiť spojiť svoje rozdelené vplyvy na území Slovenska, a tak isto v rámci Európskej únie - formou medzinárodných zoskupení. Realizáciu takejto diferenciácie môžeme vidieť na spotrebných družstvách, ktoré spojili spoločnú spoločnosť COOP-Euro, ktorá vznikla zlúčením českých, slovenských a maďarských spotrebných družstiev.

„V slovenskom družstevníctve pretrvávajú v súčasnosti viaceré problémy, hlavne vnútorná prezamestnanosť a s tým súvisiaca vysoká odvodová zaťaženosť, nízka kapitálová vybavenosť a minimálna ziskovosť (resp. stratovosť) družstiev. Najlepšia ekonomická situácia je v súčasnosti v spotrebnom družstevníctve, ktoré je ako celok ziskové, ale najmä tieto družstvá majú problém zvládnuť nástup konkurencie zo strany zahraničných obchodných reťazcov.“⁴⁰

³⁸ kod.ef.jcu.cz/wwwtajcucz/katedra/konference/.../pl-05-subertova.doc

³⁹ PÍCHA, K.: Perspektivy družstevního podnikání v kontexte Evropské unie. In: Zborník: Družstevnictví 2004. ZF JU České Budějovice 2004, s. 96-98. ISBN 80-7040-688-7

⁴⁰ kod.ef.jcu.cz/wwwtajcucz/katedra/konference/.../pl-05-subertova.doc

Slovenské družstevníctvo avšak má čo dobiehať aj v ďalších odvetviach, predovšetkým v terciárnom sektore, ako sú turistické družstvá, medicínske, zdravotnícke, dopravné, farmaceutické, vzdelávacie, poisťovacie družstvá.

Slovensko v súčasnosti zaostáva v mnohých smeroch, ktoré družstevníctvo v Európe a aj v ostatnom svete ponúka a využíva. Hlavným cieľom budúceho vývoja a rozvoja družstevníctva na Slovensku je zlepšenie povedomia o družstvách prostredníctvom vhodnej propagácie myšlienky družstva a postupnej výchovy potenciálnych členov.

4.3 Veľká hospodárska kríza v 1938 a jej vplyv na družstvá

Vice-prezident amerického zväzu družstiev toho času Wallace označil družstvá za "dominantnú ekonomickú ideu pre budúcnosť." Tiež dodal, že je to "pozitívna alternatíva vládnej kontroly." Faktom tej doby bolo, že po veľkej hosp. kríze vládne kontroly rástli.

V tej dobe prevládal strach a úzkosť z investovania do, ktorýchkoľvek firiem a obzvlášť do malých podnikov, ktorých zoskupenia predstavovali družstvá. Avšak podľa štatistík takmer 2.500.000 ľudí z krajiny, ktorí boli členmi asi 10.000 družstiev spadajúce pod 20 družstevných zväzov, a ich ročný obrat predstavoval 600.000.000 USD, čo bolo avšak oproti HDP veľmi malé číslo.

Piata najväčšia automobilná poisťovacia spoločnosť v Amerike bolo družstvo. V oblasti úverovania, zdravotných a životných poistení družstvá expandovali. Avšak expandovali geograficky nerovnomerne a iba v niekoľkých sektoroch.

Tesne po veľkej hospodárskej kríze, počas vojny v roku 1941, tesne pred vtúpením USA do druhej svetovej vojny, si začalo ministerstvo vnútra objednávať výrobu zbraní u väčších podnikoch v USA. Zároveň od vypuknutia veľkej hospodárskej krízy začalo rásť družstevnícke hnutie. Niektorí družstevníci boli fanatické o svojom hnutí. Niektorí boli naivní. Ale bolo len niekoľko ľudí, ktorí neuznávali, že len veľké podniky prijímajú objednávky od štátu na úkor obranného programu financovaného štátom. Vznikali argumenty, že vláda nemá inú možnosť ako sa obrátiť na veľké podniky v tedajšej kríze, pretože veľké podniky samotné, sú schopné produkovať toľko, koľko je potrebné. Takisto veľké korporácie sa vďaka svojej lobistickej sile a finančným vplyvom snažia vyťažiť čo najviac z vojnovnej situácie.

V súvislosti s produkciou len vo veľkých podnikoch, ktoré preberali štátne objednávky, v malých podnikoch ako súčať družstiev, ktoré upadali, vznikol kritický štátny problém-produkčná kríza a úpadok družstiev.

Problémy malých podnikov vyplývajú z jeho ťažkostí pri získavaní a udržaní pracovnej sily a materiálov potrebných pre podnikanie. Pri pretrvávajú týchto problémov nastáva postupná strata trhov, čo znamená ekonomickú smrť. Konečný výsledok ukazuje dvojnásobný negatívny efekt na družstvá, keďže jeho zameranie padá na civilnú distribúciu tovarov finančne zmietaného obyvateľstva. Z čoho vyplýva, že družstvo je silné pri distribúcii tovaru, avšak slabé pri produkcii.

Avšak na druhej strane k pozitívam môžeme zaradiť psychológiu a lojalitu družstevníka. Ak člen družstva chodí do Co-op obchodu nakupovať niečo, možno predpokladať, že je motivovaný danou kombináciou najmenej troch pocitov: osobné schválení a uznanie idey družstva; očakávanie, že sa jeho sponzorstvo prefinancuje (teda, zaplatí menej za to, čo kúpi); a viera, že viac pravdepodobne dostane férovú kvalitu z obchodu, na ktorom sa zúčastňuje vlastníctvom.

V tej dobe družstvá zažívali oneskorenú krízu kvôli vojne a nedostatočným subvenciám od štátu. Podstupovali veľké riziko pádu napriek tomu, že sa počas veľkej hospodárskej krízy snažili vzrásť do podobných úrovní obrátov, ako veľké korporácie. Tedajšie podmienky a stav družstiev aj tak dokazujú, že či už družstvá alebo ostatné obchodné spoločnosti nemôžu existovať staticky v podmienkach neustále meniacej sa ekonomiky a obzvlášť družstvá.

4.3.1 Ekonomický rast družstiev v USA a Veľkej Británii počas veľkej hospodárskej krízy a druhej svetovej vojny

Neberúc ohľad na krízu produkcie, družstvá v tejto dobe boli neustále veľmi neproduktívne, kvôli zvyšovaniu počtu pracovníkov v oblasti ministerstva obrany a ukracovali tak družstvá o mnoho nádejných mladých členov. Družstevné hnutie je príliš mladé nato, aby malo vybudované rezervy v ľudských zdrojoch tak, ako malo tieto nedostatky ešte pred vojnou aj kvôli prudkému nárastu počas veľkej ekonomickej depresie.

Družstvá a ich benefity v tejto dobe neboli väčšinou američanov ešte chápané, alebo

akceptované. Mnohí skeptici tej doby predpovedali zánik družstiev, avšak na druhej strane sa vytvorila silná opozícia podporovateľov družstevníctva.

V Anglicku, kde bol vplyv vojny podstatne väčší oproti USA, žiadne družstvo neskrachovalo počas celej vojny. Ešte v roku 1940 Anglické družstevné zväzy prijali ďalších 62.000 rodín za členov k už početnému číslu členov 8.500.000. Príčiny rastu družstiev či už v Anglicku, alebo kdekoľvek inde nemajú podstatu v družstvách samotných. Príčiny tkvú v postavení a momentálnej situácii tých, ktorých štátov a národov. Počas krízových 30. rokov 20. storočia výkony a počet členov družstiev enormne narastali napriek tomu, že príjmy domácností v krajinách konštantne klesali. Paralelne klesali aj ceny tovarov (nastáva deflácia) avšak progresívnejšie, ako príjmy čo spôsobovalo ekonomickú neistotu spotrebiteľov.

Public relations a prístup družstiev k spoločnosti bol v tomto období ešte neadekvátny. Aj napriek tomu zaznamenali individuálne družstvá rast, pričom predaj veľkoobchodných družstevných zrušení upevňovalo ekonomický rast. Členovia pocítili priamy kontakt so spoločnosťou, pričom družstvá dokázali vyprodukovať určitý zisk, ktorý sa investoval späť do spoločnosti.

Naledovala razantná inflácia pri ktorej tovary strácali na kvalite. To spôsobilo zmätok a nedôveru spotrebiteľov intenzívnejšiu. Preto družstvá predstúpili so sloganom: pripoj sa k družstvu a vedz, čo kupuješ bez rizika. Ekonomické faktory, ako inflácia a znižujúca sa kvalita produktov, mali taktiež silný vplyv na družstvo a ktoré nemôžu ovplyvňovať. Avšak ani skracovanie výdavkov družstvám neškodí vďaka ich nezištnosti a kvalite výrobkov a následnej spokojnosti zákazníkov.

Mnohí lídri družstiev obodbia veľkej depresie verili, že ak by pokračoval ekonomický rast družstiev v takej intenzívnej podobe ešte niekoľko rokov a nestroskotal by na období vojny, nahradil by väčšinu národného rastu a bol by nenahraditeľný. Na druhej strane súkromné firmy majú na oplátku efektívnejšie podporovanie predaja či už v podomovom predaji, mnohotvárných letáchoch a pamfletoch, priamej reklame prostredníctvom rádiových zoskupení, v čom družstvá v tom čase zaostávali.

V už spomenutých stanovených cieľoch družstiev tej doby bola postavená úloha

rozšírenia idey (ideológie) v spoločnosti resp. podporovať racionálnejšiu cestu existencie spoločnosti s materialistiky založenými osobnými výhodami členstva v družstve.

V tých časoch družstevníctvo naberalo črty veľkého hnutia, ideológie od ktorej sa očakávalo postavenie opozície voči korporáciám, ktoré prechádzalo spoločenskými zmenami a rozvinulo sa až do dnešných časov po celom svete, avšak v miernejších postojoch, avšak s rovnakými cieľmi.

4.4 Družstvá a globálna finančná kríza

Družstvá sú viac flexibilnejšie vo vzťahu k prehlbujúcej sa globálnej ekonomickej a pracovnej kríze ako iné sektory.

Podľa Hagen Henryho družstvá hrajú dôležitú úlohu ako v budovaní životných a pracovných podmienok pre ženy a mužov globálne, tak isto aj vo vytváraní potrebnej infraštruktúry a služieb dokonca aj tam, kde je to zanedbávané štátnymi inštitúciami, či ziskotvornými podnikmi. Navyše hodnoty tvoria družstvá hlavne s cieľom zakladania a vytvárania náležitých pracovných miest. Družstvá sú späté s demokratickým a sociálne orientovaným systémom ekonomiky, ktorý dbá o spoločnosť zatiaľ čo podporuje ekonomický rast, sociálnu spravodlivosť a rovnomernú globalizáciu. Družstvá hrajú stále dôležitejšiu úlohu v stabilizovaní ekonomiky, sociálnych a enviromentálnych záležitostí a tiež v zvyšovaní prevencie a redukcie chudoby.

Dostupné informácie v štatistikách ukazujú, s niektorými výnimkami, že družtevné zoskupenia vo všetkých odvetviach a regiónoch sú relatívne viac elastické voči momentálnym trhovým šokom ako iné typy podnikov. Avšak, tak isto ako pre iné typy podnikov, situácia pre družstvá tiež nie je pozitívna prihliadajúc na vzťah závislosti od dopytu a externého financovania a diverzifikácie odvetvia.

Na vrchole krízy družtevné banky boli vystavené nárastu žiadostí o členstvo a úsporové vklady, čo nebol až taký pozitívny aspekt kvôli zvyšujúcemu ručeniu. Avšak vďaka tomu družtevné banky nevykázali žiadne významné straty počas krízy. Napriek tomu, strata vykázaná v akciovej spoločnosti- Nemeckej centrálnej družstevnej banke (DZ) ukázala, ako sa družtevné banky môžu tak isto vystaviť finančnému riziku. V tomto prípade, kooperatívny

systém kontrolného mechanizmu bol buď neúčinný, alebo zlyhal. Akokoľvek, väčšina družstevných bánk znižovalo svoju zraniteľnosť a zvyšovali transparentnosť investovaním medzi sebou a tiež do reálnej ekonomiky (teda obchodu s nevirtuálnymi statkami). Etiópski pestovatelia kávy viditeľne boli menej ovplyvnení výkyvmi na svetovom trhu ako pestovatelia, ktorí neboli súčasťou družstevných reťazcov.

Zatiaľ sa žiadna družstevná banka neuchádzala o štátne protikrizové pomocné balíky. Nemecký príklad ukazuje a z neho tiež následne môžeme vyvodzovať, že družstvá všeobecne neboli zasiahnuté krízou negatívne. Ako svojpomocné mechanizmy slúžia účastnícke záväzky využité pre ďalšiu činnosť, medzibankové ručenie vrámci družstiev, alebo rezervné fondy, ktoré sú využívané a uprednostňované pred externými formami financovania. Spoločne v USA a Európe tieto fungujúce systémy mechanizmov v družstevných bankách zabraňujú účastníkom pred stratou peňazí už od konca Veľkej hospodárskej krízy. A čo navyše, počas poslednej krízy neboli zaznamenané a nahlásené žiadne bankroty družstiev tak, ako ani žiadne zamestnanecké prepúšťania.

Družstvá nie sú len iný typ podnikania- nie sú to klasické podniky, ale špecifické, hotnotovo-založené modely podnikania pre všetky veľkosti a aktivity. Len spomenúť známe príklady ako: KMPG, Londýnsky filharmonický orchester, Best Western hotelové reťazce, Associated Press, ktoré známe družstvá. Kríza taktiež vyzdvihla otázku o správnom podnikateľskom modeli. Družstvá sú zaujímavá alternatívna forma podnikania. Prikladajú väčšiu mieru dlhotrvajúcej udržateľnosti a menej rentabilite, a vynikajú v zdieľaní výhod medzi vlastníkmi a užívateľmi (veritelia, dlžníci); konajú vrámci potrieb lokálnej komunity, sú družstvá vysoko transparentné a hlavne ponúkajú sociálnu agendu, ktorá zabezpečuje udržateľnú výnosnosť.

Top už spomenutých 300 svetových družstiev z hľadiska obratu v porovnaní tvoria veľkosť HDP Kanady. V Kolumbii, Saludcoop- zdravotné družstvo, poskytuje zdravotnú starostlivosť pre 15.5% populácie. V Etiópii, 900,000 ľudí pracujúcich v poľnohospodárstve produkuje časť ich zárobku prostredníctvom družstiev. Vo Francúzsku, 9 z 10-tich farmárov sú členmi poľnohospodárskych družstiev. Družstevné banky tvoria 60% celkových vkladov a 25% všetkých maloobchodných predajcov sú družstvá, kým v Japonsku 9.1 milióna rodinných farmárov sa podieľajú členstvom v družstách, ktoré poskytujú navyše 257,000

pracovných miest. V Indii, je 67 percentná potreba domácností pokrytá družstvami a vo Švajčiarsku, najväčší maloobchodný predajca a tiež najväčší zamestnávateľ je družstvo.

((Tvorcovia politík sa musia uistiť, že práva a administratívne praktiky (ako registračné postupy, daňové politiky, účtovné štandardy pre finančné inštitúcie, prístup k financovaniu, atď) nebudú brániť a brzdiť vývoj a rast družstiev. Pre príklad komplexného problému, pred ktorým globalizácia stojí je, že v niektorých krajinách si ženy doposiaľ musia žiadať povolenie svojich mužov pre prácu v poľnohospodárskych družstvách. Prijatá ILO Recommendation 193 propagácie družstiev (2002) poskytuje poučenie o družstevnej politike a právne zdôraznenie potreby vyrovnanie sa postavenia družstiev a ostatných podnikov. Taktiež poskytuje informácie o špeciálnych funkciách družstva pri manažmente a audite zahrňujúc vzdelávacie a školiace základy.))

4.4.1 Dopady finančnej a hospodárskej krízy na družstevné podniky v Európe v porovnaní so svetom

Väčšina Európskych členských štátov zaznamenalo pokles v produkcii a predajoch za poslednú dobu. Samozrejme, vyskytujú výnimky v tomto všeobecnom trende, kde v posledných mesiacoch začala pomalé zotavovanie výroby a predajov družstiev v Španielsku, Malte a Taliansku.

Najviac ovplyvnené sektory finančnou krízou boli sekundárne sektory v spracovateľskom priemysle (textile, topánky, oblečenie, strojárstvo, automobilný priemysel a drevársky priemysel) a v stavebníctve. Opačná tendencia bola zaznamenaná v terciárnom sektore, podľa Talianskych štatistík, najmenej ovplyvnené boli sociálne služby.

V roku 2010 bolo zaznamenané markantné znižovanie pracovných miest aj napriek tomu, že v roku 2009 nebolo vyhlásené žiadne prepúšťanie. Zatiaľ čo v predchádzajúcom roku (2009) neboli žiadne správy o bankrotoch družstiev, v roku 2010 boli zaznamenané viaceré prípady krachov a družstiev v likvidácii, hlavne v centrálnej a východnej Európe (Rumunsko, Bulharsko, Estónsko a Slovensko), počítajúc Francúzsko a Taliansko. Avšak väčšina týchto bankrotov malo opodstatnenie v problémových podnikoch ešte pred vypuknutím krízy.

Vzhľadom na prepúšťania a k počtu bankrotov je celkový obraz nejasný. Argentína, Kolumbia, Japonsko a USA nevykázali žiadne významne straty, zatiaľ čo Kanada a Brazília tieto straty vykázali. Južná Kórea nezaznamenala žiadne podnikové straty avšak nastalo rušenie pracovných pozícií, hlavne v oblasti recyklácie.

Podľa Francúzskych, Španielskych a Amerických členov združení družstiev je, počas nepriaznivej ekonomickej situácie, prednejšie skracovanie miezd, ako rušenie pracovných miest. Nemecká družstevná organizácia very, že táto flexibilita je obsiahnutá vo vyššej miere podielu riadenia firmy členmi organizácie.

Inovácia v družstvách sa zdá ovplyvňujúcim faktorom, ktorý pomáha predchádzať negatívne dôsledky krízy na družstvá. Napríklad v Španielsku družstvá operujúce v oblasti stavebníctva a príbuzných sektoroch, prejavili inovačnú iniciatívu v prispôsobovaní sa situácii a pretransformovali sa na solárno-energetické družstvá. Francúzsky likvidačný súd momentálne spracováva enormné množstvo prípadov žiadostí a transformáciu súkromných spoločností na družstvá. Taktiež v Argentíne sú mnohé podniky pripravené sformovať družstvá.

Všetky Európske členské štáty, okrem Dánska, sa stretli so zhoršujúcimi sa podmienkami získania pôžičiek od bank, počítajúc družstevné banky. Pre ostatných členov mimo EÚ platí tá istá situácia.

Treba tak isto spomenúť, že v súvislosti s čoraz väčším zadlžovaním družstiev a predlžovaní doby splácania záväzkov, boli prijaté patričné kroky v niektorých štátoch, k predchádzaniu spomenutých problémov. Taliansko, Nemecko a momentálne v rozvoji týchto inštrumentov je aj Slovensko, kde inštrumenty predstavujú ich vlastnú finančnú politiku a úverový systém postavený od základov na družstevných zásadách.

Väčšina Európskych družstiev podobne ako družstvá z Ameriky a Kanady predpokladá horšiu situáciu v rokoch 2010 a 2011, ako do roku 2009. Naproti tomu sa ekonomická situácia družstiev nespádajúcich pod EÚ zlepšuje (Argentína, Brazília, Japonsko, Južná Kórea, Čína).

Ako odpoveď na ekonomickú krízu sa družstevné federácie rozhodujú o spôsobe prispôsobenia sa rôznorodou interných opatrení, na podporu pridružujúcich sa podnikov: zabezpečovanie a prezentácia dôležitých informácií, školenia a poradenské služby...

Utužovanie kooperácie medzi družstvami je iniciované Dánskom, Argentínou, Kolumbiou a Japonskom. Vďaka tomu boli vytvorené individuálne pomocné finančné nástroje zavedené osobitne členmi družstiev v Poľsku, Argentíne, Kanade, Amerike a na Slovensku. Slovensko žvažuje zavedenie podpory družstevníctva pomocou internetového obchodu.

Zavedením podobných štátnych opatrení, ako odstránenie fiškálnych obmedzení (Španielsko), daňovou úľavou (Argentína, Kanada), podporou rozširovať trh a medzinárodnú kooperáciu (Argentína, Brazília), zjednodušenie zakladania družstiev (Taliansko, Argentína) by mohlo dopomôcť družstvám prekonať finančnú krízu. Je taktiež potrebný lepší prístup k úverovému systému a vylepšiť možnosti prístupu ku garančným systémom (Francúzsko, USA). Južná Kóre žiada vytvorenie nového úverového fondu pre podniky participujúce v sociálnej aktivite. Kolumbia vyslovila potrebu po vylepšenej úrokovej miere pre investície.

Ostatný členovia žiadajú po silnejších štátnych zásahoch v ostatných sektoroch:

Stavebníctvo (Dánsko), vylepšenie infraštruktúry a podpory výskumu a vývoja (Taliansko), výhodnejšie prostredie pre malé a stredné podniky a družstvá zamestnávajúce invalidov (Rumunsko), ako aj všeobecný protikrízový program (Bulharsko).

Na Európskej úrovni, družstvá žiadajú po opatreniach, ktoré by im pomohli sa vysporiadať s krízou a to nasledovné:

- vylepšenia spojené s prístupom a prácou so Štrukturálnym a Kohéznym fondmi
- implementácia programov pre zamestnávateľov a podporiť tak integráciu nezamestnanných
- podpora neustálej zamestnanosti a uvedeniu spoločenských ustanovení verejnosti
- zjednodušenie štruktúry podnikateľského prostredia v EÚ
- lepšie uznanie a podpora družstiev v EÚ
- štandardizovať národné zákony o družstvách
- ochrana proti dumping
- väčšia pozornosť na dodržiavanie platobných podmienok
- vyšší podiel participácie družstiev na EÚ projektoch

5. DISKUSIA

Družstvá tvoria podstatnú časť svetovej poľnohospodárskej a potravinárskej výroby a tvoria významné finančné inštitúcie v oblasti poisťovníctva, poskytovania úverov.

Môžeme povedať, že v súvislosti s globálnou ekonomickou krízou a s tým spojeným trendom zhoršovania ekonomickej situácie, rušením pracovných pozícií a malým množstvom bankrotov, družstvá sa vďaka svojej podstate vynímajú ako pružné organizácie v kríze naproti tradičnému aktívnemu súkromnému podniku.

Pozitívne postavenie družstiev aj napriek kríze môžeme vidieť u väčšiny svetových družstiev a družstevných zoskupení. Projekt Global 300, čo je zoznam 300 najväčších družstiev sveta, organizovaný Medzinárodným družstevným zväzom, nám ukazuje ekonomickú silu družstevníctva a dôležitosť postavenia družstiev vo svetovej ekonomike. Avšak môžeme vidieť určité nedostatky a nevýhody, ktoré sa na podnet družstiev smerom na vlády jednotlivých krajín, snažia družstevné zväzy vyriešiť a tak zefektívniť ich konkurencieschopnosť s analógiou na minulosť počas veľkej hospodárskej krízy v 1938.

Prognózy na nasledujúce roky predpokladajú, že družstvá v Európe a v USA postihne pokles. Ostatné družstvá predpokladajú ekonomický rast. K rastu by mali dopôcť už spomínané opatrenie či už zo strany štátu ako úľavy na daniach, poskytovanie poradenskej služby, atď., alebo opatrenia samotných družstiev medzi sebou za účelom tesnejšej kooperácie.

Avšak postavenie a význam družstiev paralelne s ekonomickým stavom by mal napriek všetkému rásť z dlhodobého hľadiska vďaka ideí a jej prednostným prínosom pre jej členov skôr ako pre zisk.

ZÁVER

Z teoretickej časti vyplýva, že globalizácia má skutočne veľa faktorov a činiteľov a má široký a intenzívny vplyv ako na samotnú ekonomiku, tak i na celú spoločnosť. Svetové štáty ako súčasť sveta sa nemôžu ku globalizácii stavať izolovane a práve naopak sa musia snažiť využiť množstvo pozitívnych prínosov, ktoré tento trend prináša a zároveň vedieť obmedziť negatívne vplyvy, ako je globálna ekonomická kríza.

Postavenie družstiev a ich vymedzenie v svetovej ekonomike sme v úvode vyvodili pomocou všeobecných základných právnych ustanovení a iných stanov, podľa ktorých i vyvodzujeme výhody a nevýhody tohto podnikania vo svetovom podnikateľskom prostredí oproti súkromným podnikom. Väčšinové výhody a sila družstva sú obsiahnuté v samotnom historickom vývoji, ktoré by mali pokračovať v ekonomickom raste vzhľadom na to, že v niektorých prípadoch ide o družstevné podniky staršie, ako 100 rokov.

V bakalárskej práci sme sa pokúšali ukázať vplyvy dopadov finančnej a hospodárskej krízy na družstvá zo svetového hľadiska. Následky finančnej a hospodárskej krízy vo všeobecnosti družstvá neovplyvnil výrazne negatívne, vďaka ich organizácii zameranej na sociálne benefity viac ako na zisk, avšak ako následok, zo strany družstiev došlo k výzvam na reformy v štátnych systémoch v rámci podpory družstevného podnikania podporou malého a stredného podnikania pomocou finančných podpôr zo strany štátu.

Z analytickej časti môžeme vyvodiť, že jedným z hlavných prostriedkov prekonania krízy bez väčších následkov, aj keď sa družstvá museli brániť okrem mierneho poklesu predaja aj znižovaniu zamestnania, bolo zavádzanie inovácií a vývojových reštrukturalizácií družstiev. Poklesy nastali hlavne v sekundárnom sektore trhu, kde hlavne v Európe predpokladali negatívne budúce dopady, či už v oblasti výroby, alebo zamestnania. Naopak mierny nárast nastal v treťom sektore. Riešenie sa snažíme vyvodzovať aj analógiou postavenia družstiev počas veľkej hospodárskej krízy v 1938. Negatívny dopad sa Európsky členovia snažili obmedziť výzvami, aby štát použil nepriame metódy podpory rozvoja ako daňové úľavy, lepší prístup k finančným fondom, lepšie uznanie a podpora družstiev...

Družstvá čaká ešte dlhá cesta rastu potom, ako sa dokázalo, že nie sú ešte „staré dinosaury“ a nachádza sa v nich dokonca väčší ekonomický potenciál ako v súkromných podnikoch. Do budúcnosti sa budú musieť presadiť na trhu hlavne novými inovačnými technológiami a schopnosti pozdvihnutia vedomia spoločnosti.

Zoznam použitej literatúry

Zbierka zákonov:

1. § 239 a nasl. zákona č. 513/1991 Zb. v platnom znení – Obchodný zákonník
2. § 243 ods. 1, 2 zákona č. 513/1991 Zb. v platnom znení – Obchodný zákonník
3. § 244 ods. 1 zákona č. 513/1991 Zb. v platnom znení – Obchodný zákonník
4. § 28 a nasl. zákona č. 91/2007 Zb.z. v platnom znení- Zbierka zákonov
5. § 29 a nasl. zákona č. 91/2007 Zb.z. v platnom znení- Zbierka zákonov
6. § 223 Zákon č. 513/1991 Z. z. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov,

Knižné publikaácie:

1. BALÁŽ, P., VRČEK, P.,2002. Globalizácia a nová ekonomika. Bratislava: Sprint vfra, 2002, s. 124-125
2. BRUNO, M., PLESKOVIC, B.,1996. *Annual World Bank Conference and development Economics*1996. World Bank, Washington, 1996, s. 29
3. DOLINOVÁ, E.,2010. Globálna finančná kríza a automobilový priemysel v SR, bakalárska práca, Bratislava 2010, s 35
4. FEJAROVÁ S., Satková B.,1996. Finančný poradca podnikateľa 11/96, str. 72
5. GOLDSMITH, R.W.,1982. Comment on Hyman P. Minsky's The Financial Instability Hypothesis: Capitalist Processes and the Policy. Cambridge University Press, Cambridge, 1982
6. KINDLEBERGER, C.P.-LAFFARGUE, J.P., 1982. *Financial Crises: Theory, History and Policy*. Cambridge University Press, Cambridge, 1982, s. 42.
7. JAKUBEC, V., 2007.Význam kooperácie v podmienkach jednotného európskeho trhu. InIntegrácia do EU a jej dôsledky III., EKONÓM, Bratislava 2007. ISBN 80-225-2308-9, s. 45
8. KUBÍČEK, P. – Mamojka, M.,1999. Obchodné spoločnosti. Bratislava: Manz, 1999, str. 148, ISBN 80-85719-25-8
9. LAWSON. C – ZIMKOVÁ, E.,2008. Medzinárodná finančná kríza a jej potencionálny vplyv na slovenských podnikateľov. Publikované dňa 30.6.2008
10. MAJDÚCHOVÁ, H. – NEUMANOVÁ, A.2006 Podnik a podnikanie, Bratislava, Sprint 2006, s. 72
11. MAJTÁN, Š. a kol,2007. Podnikové hospodárstvo, Sprint vfra, Bratislava 2007, str. 124

12. MARTULIAK, P.1995. Stopäťdesiat rokov slovenského družstevníctva, Agroinštitút Nitra, 1995
13. MICHNÍK, Ľ. a kol.,2008. Medzinárodný obchod 2, Bratislava : EU , 2008. 2. vyd.
14. Людвиг Фон Мизес «Человеческая деятельность.2002. Трактат по экономической теории.», 1949 Из-во: «Социум», Мюррей Ротбард «История денежного обращения и банковского дела в США», 2002 из-во: «Социум»

Zborník:

1. Bukovová, S., 2010. – Medzinárodná spolupráca malých a stredných podnikov,2010, EKONÓM
2. ŠÚBERTOVÁ, E.,2005, 160 rokov družstevníctva na Slovensku, In : Družstevníctví 2005: Sborník z mezinárodního kolokvia

Periodická tlač:

1. Ekonomické rozhľady, roč. 39, č.1 (2010), Globálna finančná kríza- príčiny a dôsledky

Elektronické zdroje:

1. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Globalizace>
2. http://www.cpscoop.sk/cps_sk/view.php?cislocianku=2007030006
3. http://www.cpscoop.sk/cps_sk/view.php?cislocianku=2007030006
4. http://www.dusr.sk/dokumenty/Stanovy_MDZ_schvalene_v_Rime.pdf
5. http://www.ekono.webzdarma.cz/hayek/medzinar_ekon_integracia.doc
6. http://www.profini.sk/index.cfm?Module=Activeweb&Page=WebPage&s=medzinaro dna_financn_2
7. <http://www.sotsium.ru/books/46/43/rothbard69.html>
8. <http://www.youtube.com/watch?v=n4x53vyDPw4>
9. kod.ef.jcu.cz/wwwtajcucz/katedra/konference/.../pl-05-subertova.doc –